

Prodajna in upravnica: Ljubljana, Kopitarjeva 4. Telefon 23-61-23-64.
 Redna naročnina 30 lit., za inostranstvo 40 lit. — Ček. rač. Ljubljana 10.630 za naročnino in 10.630 za inostranstvo. Izjemašne zastopstvo in oglaševanje v tujini: UPI S. A. Milano.
 Zastopstvo na vseh straneh.

SLOVENE

OKTOBER - 1944

12

CETRTEK

Erbitterte Kämpfe um Aachen

Nur schwächere Feindangriffe in Italien - Grosse Panzerschlacht südwestlich Debreczen - Säuberung des Westufers der Theiss macht gute Fortschritte - Starke sowjetische Angriffe bei Warschau abgeschlagen - Durchbruchversuche nördlich der Memel gescheitert - Heftige Kämpfe im Raum von Petsamo

DNB. Aus dem Führerhauptquartier, 11. Oktober. Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Im Raum von Aachen setzen die Amerikaner trotz der an den Vortagen erlittenen hohen blutigen Verluste ihre Versuche, die Stadt zu umfassen, hartnäckig fort. Unsere Truppen leisten den starken feindlichen Kräften erbitterten Widerstand. Auch südöstlich der Stadt wird im Wald von Rötgen heftig gekämpft.

An der übrigen Westfront kam es wiederum nordöstlich Nancy, im Parroy-Wald und beiderseits Remiremont zu heftigen Kämpfen.

Von den Stützpunkten und Festungen an der Kanal- und Atlantikküste werden keine wesentlichen Veränderungen gemeldet.

Vorpostenboote der Kriegsmarine versenkten in der vergangenen Nacht vor der niederländischen Küste erneut zwei britische Schnellboote und beschädigten drei weitere schwer.

Unter dem Eindruck ihrer Misserfolge und Verluste haben sowohl die Amerikaner wie die Briten im Etruskischen Apennin und an der adriatischen Küste gestern nur schwächere, im ganzen ergebnislose Angriffe geführt.

Auf dem Balkan stehen an der unteren Morawa und im Raum der unteren Theiss unsere Grenadiere und Gebirgsjäger in anhaltenden Kämpfen mit sowjetischen Verbänden.

In Südungarn wiesen deutsche und ungarische Truppen feindliche Übersetzversuche über die Theiss ab.

Die Säuberung des Westufers des Flusses südlich Csongrad macht gute Fortschritte. Südwestlich Debreczen

hat sich eine grosse Panzerschlacht entwickelt, in deren Verlauf am 8. und 9. Oktober 162 feindliche Panzer vernichtet wurden.

Westlich Grosswardein wurden bei der Abwehr feindlicher Angriffe von 50 angreifenden Panzern 26 abgeschossen. An den Pässen der Waldkarpas führte der Gegner nur vergebliche schwächere Angriffe.

Nördlich Warschau und südlich Rozan traten die Bolschewiken nach heftigem Artilleriefeuer zu starken Angriffen an. Sie wurden im wesentlichen abgeschlagen. Einbrüche durch sofortige Gegenangriffe beseitigt oder eingeeignet.

Nördlich der Memel scheiterten an der ostpreussischen Grenze im Memeler Zipfel erneute Durchbruchversuche der Sowjets an dem entschlossenen Widerstand unserer Divisionen. Taurögen wurde nach erbitterten Kämpfen geräumt.

Südöstlich Libau, im Brückenkopf von Riga sowie in der Landenge zur Halbinsel Sworbe rannte der Feind vergeblich gegen unsere Stellungen an und verlor in diesen Kämpfen 46 Panzer.

An der finnischen Südfont wurden in den letzten Tagen fortgesetzte Versuche der Finnen, sich unseren Absetzbewegungen vorzulegen, vereitelt. An der Eismeerfront sind die Sowjets zu starken Angriffen angetreten, um unsere Stellungen im Raum von Petsamo zu durchstossen. Heftige Kämpfe sind entbrannt. Am Fischerhals stehen unsere Gebirgsjäger im Kampf gegen gelandete feindliche Kräfte.

Störflüge waren in der vergangenen Nacht verstreut Bomben auf westdeutsches Gebiet und in Ostpreussen.

Ogorčeni boji za Aachen

Le slabši sovražni napadi v Italiji — Velika oklepniška bitka jugozahodno od Debreczena — Čiščenje zahodnega brega Tise dobro napreduje — Močni sovjetski napadi odbiti pri Varšavi. Preljubni poskusi severno od Memla izjalovljeni — Siloviti boji na področju Pečenege

Führerjev glavni stan, 11. oktobra. Vrhovno poveljstvo oboroženih sil javlja:

Na področju Aachena nadaljujejo Amerikanci vključno visokim izgubam, ki so jih utrpeli prejšnje dni žilavo svoje poskuse, da bi mesto obkolili. Naše čete se močnim sovražnim silam ogorčeno upirajo. Tudi jugovzhodno od mesta se vrše siloviti boji v gozdu pri Rötgenau.

Na ostalem zahodnem bojišču je prišlo zopet severovzhodno od Nancyja v Parroyskem gozdu in ob obeh straneh Remiremonta do silovitih bojev.

Z oporišč in trdnjav ob Rokavski in atlantski obali ne poročajo o nikakršnih bistvenih izjemah.

Predstražni čolni voje morarice so potopili v pretekli noči pred nizozemsko obalo znova 2 britanska čolna ter težko poškodovala 3 nadalje.

Spričo svojih neuspehov in izgub so napravili tako Amerikanci kot Britanci v Etruskanskih Apeninih in ob jadranski obali večer je slabše in v glavnem brezuspešne napade.

Na Balkanu bijejo naši grenadirji in planinski lovec in spodnji Moravi ter na področju spodnje Tise hude boje s sovjetskimi oddelki.

V južni Madžarski so odbile nemške in madžarske čete poskuse sovražnika, ki je hotel prekorčiti Tiso.

Čiščenje zapadnega rečnega brega južno od Csongrada dobro napreduje. Jugozahodno od Debreczena se

je razvila velika oklepniška bitka, med katero smo uničili 8. in 9. oktobra 162 sovražnih oklepnikov.

Zapadno od Velikega Varadina smo zbili pri obrambi sovražnega napada 26 izmed 50 napadajočih oklepnikov. Ob prelazih Gozdnatih Karpato v je nasprotnik zmanjšal napad.

Severno od Varšave in južno od Rozana so pričeli boljševiki po silovitem topniškem ognju močno napadati. V glavnem smo jih odbili, vdore pa odstranili ali zmanjšali s takojšnjimi protinapadi.

Severno od Memla so se ob vzhodno-pruski meji ter v Memelskem rogju izjalovili ponovni sovjetski preljubni poskusi ob odločnem odporu naših divizij. Po ogorčenih bojih smo izpraznili Taurögen.

Jugovzhodno od Liepaja, ob predmostju pri Rigi ter na ožini pred polotokom Sworbe je sovražnik zmanjšal naskakoval na naše postojanke. V teh bojih je izgubil 46 oklepnikov.

Na južnem finskiem bojišču smo v zadnjih dneh preprečili ponovne finske poskuse, da bi prehiteli naše odmakalne premike. Na bojišču ob Lednem morju so pričeli Sovjeti močnejše napadati, da bi prehiteli naše postojanke okrog Pečenege. Razvili so se siloviti boji. Na Ribiskem polotoku se bore naši planinski lovec in izkrcanimi sovražnimi silami.

Motilna letala so vrgla v pretekli noči raztreseno bombe na zapadno nemško ozemlje in na vzhodno Prusijo.

Položaj na Balkanu

Beograd, 11. oktobra. Medtem ko je razširila angleška agencija »Exchange« poročila, da bodo umaknjene bolgarske čete iz Tracije in Makedonije ter da izvajajo tam samo še »hitre odmakalne spopade«, podaja agencija »Tass« dolgo poročilo o izjavah bolgarskega zunanjega ministra Stainova, v katerih ni niti besede o kakšni izpraznitvi. Stainov, ki je podal svoje izjave zastopnikom časopisja, je rekel nasprotno, namreč da bo imela bolgarska armada v naslednjih tednih vedno pomembnejšo vlogo. Nadalje je poudaril z ugotovitvami lista »Times«, ki je napisal, da ni govora o tem, da bi priznali Bolgarji kot »seoborec«, izjavil je, da so z ustanovitvijo skupnega poveljstva s strani Sovjetske zveze praktično priznali Bolgarijo kot sovjetskujubo se silo. S tem, da je general Tolbuhin poveljnik 3. ukrajinske armade istočasno vrhovni poveljnik bolgarske vojske, je bolgarska vojska sovjetskojubo se armada med zavezniški. V ostalem je pohvalil Stainov dogovor, ki ga je sklenil o balkanskem vprašanju s Titovimi zastopniki, ki ter je izrekel upanje, da bo Bolgarija kmalu prešla pogoje premirja, ki jih zavezniški so doslej niso izročili.

Berlin 11. 10. Na bolgarsko-macedonskem območnem ozemlju so večer bolgarske čete pod sovjetskim poveljstvom večkrat napadle nemške obrambne sile na postojankah ob prelazih. Vključno njihovi številni nadmoči in vključno podpori sovjetskih nizko letečih letal so utrpeli

bolgarski oddelki visoke krvave izgube in niso mogli nikjer napredovati. Hrabri posadki Zaječarja, ki je več dni odbijala vse osredotočene napade močnih boljševiških oddelkov in ki si je nato izvojevala pot proti zahodu, se je posrečilo večer razbiti več sovjetskih obkoljevalnih poskusov ter doseči glavno nemških čet. Ob spodnji Moravi se je izjalovilo več boljševiških poskusov prehoda preko reke vključno temu, da je uporabljal sovražnik težke oklepnike. Prav tako so se zrušili z visokimi izgubami ponovni sovjetski poskusi, da bi razbili nemške postojanke na področju Beograda.

Tito ščuva proti Turčiji

Berlin, 10. oktobra. Napadom sovjetskega tiska proti Turčiji se pridružuje sedaj tudi Titova postaja s silovitimi izbruhi proti turškemu tisku. Najostreje zavrača misel, da bi se Turčija lahko udeležila organizacije Balkana ter izjavlja, da nima Turčija nikake pravice, brigati se za Balkan, ker pač ni balkanska država. Balkan se bo organiziral sam, njegova vprašanja pa Turčije prav nič ne brigajo.

Zopet italijanski mirovni pogoji

Milan, 10. oktobra. Vodja »katoliške akcijske stranke« don Sturzo je zahteval v javnem pozivu znova takojšnjo objavo tajihih določil lani septembra sklenjenega premirja.

Srditi boji na zahodnem bojišču

Berlin, 11. okt. Na obeh velebojiščih področjih zapadnega bojišča severno in južno od Aachena ter na področju med Pont a Moussonem in Luro je vplivalo na bojno delovanje slabo vreme, ki je izredno otežkovalo uporabo letalstva. Kljub temu sta se obe strani borili z vsemi sredstvi in z nezmanjšano zagrizenostjo in trdoto za vsak meter zemlje.

Severno od Aachena so skušali Amerikanci z dovedbo svežih oklepnikov in motoriziranih sil razširiti svoje vdorno področje južno od Gellenkirchena. Napad je bil odbit z visokimi človeškimi in gmotnimi izgubami za nasprotnika, pri čemer se je ponovno izkazalo odlično sodelovanje med nemškimi oklepniškimi in pehotnimi oddelki ter topništvom vseh kalibrov.

S protinapadi so Nemci odvzeli Amerikancem zopet več krajev ter s tem učinkovito preprečili sovražnikovo nameru, da bi obkolili mesto Aachen. Tudi južno od Aachena so nemški oddelki v obrambi in protinapadu obdržali svoje postojanke. Ameriški napori, da bi odrezali naprej potisnjen bojni lok pri Aachenu, so bili ponovno brezuspešni. Glavni delež na tem uspehu je imela nemška pehota in oklepniški grenadirji, ki so se pri bojih iz bližine izkazali kot daleč nadmočni sovražniki.

Tudi na področju južno od mesta je bilo opaziti izostanek ameriškega letalstva. Sicer so skušali večer oddelki generala Pattona z dovedbo svežih sil razširiti svoje vdorno področje pri Nomenyju, ki so ga dosegli dopoldan, vendar

so se zrušili vsi njihovi napadi razen nekaj posameznih majhnih vdorov v obrambnem ognju nemških baterij, v kolikor jih niso preprečili protisunkni nemških pehotnih oddelkov. V teh bojih so uničili nemški oddelki 31 Shermanovih oklepnikov, iz česar je razvidna trdota bojev.

Na ostalih odsekih južnega krila so bili omebe vredni boji samo še na področju Gerarmera, kjer so nemški oddelki krvavo razbili več ameriških poskusov, da bi prodrli proti vzhodu.

Sündermann o zavezniški generalni ofenzivi

Berlin. Stabsleiter Sündermann je govoril danes zastopnikom inozemskega tiska o pomenu trenutne zavezniške gene-

ralne ofenzive. Dejal je, da ni dvoma, da si je zastavil sovražnik obsežne operativne cilje. Še letos hoče na vsak način končati vojno. Pri tem imajo važen pomen politični motivi. Rooseveltu gre za volitve, pa tudi Churchill bi iz različnih vzrokov kaj rad hitro zaključil vojno. Sovjeti hočejo pospraviti čete še prej, preden bo svet spoznal, kako napreduje na Balkanu, v Italiji in na Finskem proces boljševizacije. Danes je postalo jasno, da prihaja ogenj boljševiškega svetovnega uničenja ne le z vzhoda, temveč tudi iz zapada, predvsem iz Italije in Francije. Zato stojimo pred zgodovinsko odločitvijo. Usoda Nemčije in s tem Evrope je odvisna od tega, da ostane Evropa močna in vzdržljiva. Nikdar se ne bo posrečilo premagati nemških armad.

Naval na vzhodno Prusijo prestrežen

Berlin 11. 10. Med težko obrambno bitko na vzhodno prusko mejo so napadali boljševiki predvsem severno od Memla proti zahodu in severu. Na različnih mestih so vrgle nemške čete sovražnika z veliko silovitostjo nazaj. Posebno na področju Taurage in ob Memelu je utrpel sovražnik visoke izgube. Jugovzhodno od Liepaja in pri Mažeikiai, kjer so poskušali boljševiki prekorčiti železniško progo Siauliai-Liepaja, so se zrušili vsi sovražni napadi z visokimi izgubami. Boljševiki so brezuspešno podprli svoj glavni napad z napadi na nemško mostišče pri Rigi ter z neprestanimi na-

padmi na polotok Sorvema na otoku Öselu. Tudi južno od Memla do Vilkoškov so podvzeli številne napade, ki pa so bili krvavo odbiti. Pri tem so skušali jugovzhodno od Jurbarkasa prekorčiti Memel. Nemške čete so uničile neko sovražniško četo, ki je prekorčala reko, nadaljeje poskušala prekorčati pa je razbilo nemško topništvo.

Tudi na južnem odseku vzhodnega bojišča kaže, da so se končali sovražni pričetni uspehi. Sovražnik, ki je vdrl v madžarsko ravnino, je na široki črti navalil na Tiso, vendar se je zmanjšal poskušal v večjem obsegu utrditi na zahodnem obrežju reke. Na različnih mestih, kjer je s šibkejšimi silami prešel preko reke, je bil poločen, medtem ko so tam, kjer se mu je vključno temu posrečilo obdržati, v teku protikrepi. V severni smeri je skušal sovražnik razširiti svoje vdorno področje severno od Hitrega Körösa proti vzhodu, pri čemer je prišlo jugozahodno od Debreczena do trdihi bojev. Odločni protinapadi nemških čet so preprečili vsako napredovanje boljševikov, ki so tudi tu izgubili veliko številno oklepnikov. Proti vdornemu področju so prešle z zapada, severa, vzhoda in jugovzhoda v protinapad nemške in madžarske čete.

Tudi na Balkanu prehaja faza čiste obrambe vedno bolj v uspešne protinapade, ki so zaustavili sovražnika tako pred Beogradom kot tudi južno od kolena Donave. Medtem nadaljujejo boljševiki svoje poskuse, da bi se z ojačenimi napadi polastili prelazov Vzhodnih in Gozdnih Karpato, posebno prelaze Roketal, Ozenna, Lopkovec ter vzhodne Beskide prelaze južno od Dukle. Nemške čete so v glavnem odbile vse napade, krajevne vdore pa s protinapadi odstranile ali zožile.

Pri uspešnih napadalnih bojih proti boljševiškim predmostjem ob Narevu, severno od Serova, je izgubil sovražnik v času od 4. do 9. oktobra razen več kot tisoč ujetnikov, 127 oklepnikov, 232 topov vseh vrst, 331 strojne, 32 protitankovskih pušk ter 35 tovornih vozil. Čete vojske so razen tega sestrelile osem letal. Med temi boji so nemške čete močno zožile sovražno mostišče.

Führer vojnim prostovoljcem

Berlin. Führer je odgovoril na poročilo nemškega mladinskega vodje Axmanna, da se je 70% mladencev letnika 1928 prostovoljno javilo v vojaško službo, s poslanico, v kateri pravi med drugim: »Spoznanje o nujnosti našega boja preveča danes ves nemški narod, predvsem pa njegovo mladino. Ker poznamo neusmiljene uničevalne načrte naših sovražnikov, postajamo vedno bolj fanatični v tej vojni za Nemčijo, v kateri bomo lahko častno delali in živeli. Plačilo za žrtve našega junakaškega mladega pokolenja nam bo prinesla zmaga s ponosno in svobodno bodočnostjo našega naroda in narodnosocialistične Nemčije.«

Lov na ruske nacionaliste

Köln, 10. oktobra. Belgijski begunci poročajo o tragični usodi ruskih nacionalistov, ki so živeli preko 20 let v Belgiji ter ostali v Bruslju tudi po vkorakanju angloameriških čet. Upali so, da jim Angloamerikanci ne bodo ničesar storili. To upanje pa se je izkazalo kot varljivo; kajti Sovjeti so zahtevali od Angloamerikancev, da jim izroče te ruske nacionaliste, kar so ti tudi storili. Tako so priredili na vse ruske nacionaliste, ki so ostali v Belgiji in severni Franciji, pravi lov. Vodjo ruskih emigrantov ter njegovega namestnika so boljševiki umorili, številne ostale nacionaliste pa odvedli v Sovjetsko zvezo.

Kot znano so se Sovjeti že leta 1925 skušali polastiti ruski nacionalistov. Takrat so v Moskvi amnestirali vse v tujini živeče ruske nacionaliste, da bi jih na ta način pripravili do tega, da bi se vrnili v Sovjetsko zvezo. Sovjetski agenti pa so z vabljivimi obljubami podpirali to delo. One nacionaliste, ki so se takrat vrnili v Sovjetsko zvezo, so brez izjeme likvidirali. Večina pa je pravočasno spoznala ozadje te amnestije.

Moskva in iranski petrolej

Stockholm 10. 10. Po moskovski vesti iz Teherana je izjavil sovjetski komisar Kavtarze, da se pogaja z iransko vlado o pridobitvi petrolejskih koncesij.

S tem nastopa »Sovjetska zveza z vso jasnostjo uradno z zahtevo po sodelovanju pri izkoriščanju petrolejskih virov na Bližnjem vzhodu. Ali se bosta Anglija in Združene države sedaj tudi na tem ozemlju umaknili pred Moskvou?

Poldrug milijon romun. delavcev za Sovjete

Bern, 10. oktobra. »Courrier de Geneve« poroča iz Ankare:

Poročilo, da zahteva Moskva 1.5 milijona romunskih delavcev za svojo obnovo, je vzbudilo v vseh romunskih krogih živahno osuplost. Presenečenje je tem večje, ker te točke mirovnih pogovorov do zadnjega trenutka niso objavili. To važno določilo je bilo predmet posebnega dodatnega protokola, ki vsebuje tudi določbe o vrnitvi več let v Sovjetski zvezi živčih romunskih komunistov nazaj v Romunijo ter določila o položajih ki jih bodo zavzemali v političnem in kulturnem življenju. Po verodostojnih informacijah vsebuje tajni protokol poleg tega tudi izjavo, ki jo bodo v kratkem objavili in ki bo podredila romunsko pravoslavno cerkev moskovskemu vrhovnemu nadzorstvu.

Izid konference v Dumbarton Oaksu

Berlin, 11. oktobra. O izidu konference v Dumbarton Oaksu, o kateri so izdali sedaj obširno poročilo, piše »Auslands Informations Dienst« (AID): »Namen konference je bil, ustvariti mednarodni aparat za postavitve kolektivnih ukrepov za vzdrževanje bodočega miru. Če bi govorili o drugi izdaji ženevskega Društva narodov, bi to ustanovo omalovaževali. Postopanje v društvu narodov je bilo enostavno in skoraj brez problemov v primerjavi z zelo zapletenim postopanjem, ki so ga postavili v Dumbarton Oaksu kot osnovo za svetovno varnost.

Ti predlogi so tako nespametni, da praktično izključujejo vsako preprečitev vojne. Že geslo vse organizacije je napatno. Osnovano je na načelu suverene enakopravnosti vseh miroljubnih držav, za katere pa so smatrane le one, ki so se udeležile konference v Dumbarton Oaksu. Torej bodo obstojale tudi v bodočnosti države prvega in drugega razreda, takšne, ki pripadajo varnostnemu klubu v Dumbarton Oaksu in one, ki so prostovoljno ali priljubljeno ostale izven njega. Na tem načelu je propadlo tudi ženevsko Društvo narodov.

Medtem ko so imeli v ženevski ligi veliki in mali narodi vsaj formalno iste pravice, so napravili med člani lige Dumbarton Oaksa razliko med veleilami in ostalimi državami. K prvim spadajo Velika Britanija, Združene države in Sovjetska zveza, medtem ko zavzemata čungkinška Kitajska in Francija drugo mesto, to se pravi priznani bosta kot veleili le pod pogojem, da spoštujeta voljo treh pravih veleil. Te države obvladajo takozvani »varnostni svet«, ki je jedro sistema Dumbarton Oaksa, kajti »varnostni svet« ima izvršilno moč. Kakor pravi nek angleški komentar ima ta svet vrhovno poveljstvo nad svetovnimi oboženimi silami. Šest manjših držav, ki pripadajo periodično temu »varnostnemu svet«, ima le dekorativen namen. Njihova naloga bo, da bodo pri kimala z glavo, če bodo veleile udarile s pestjo po mizi. Kombinacija med ucarci s pestjo veleil in kimanjem majhnih držav je takozvana svetovna enotnost, oziroma svetovno sodišče, ki tvori drugi sestavni del organizacije Dumbarton Oaksa.

Najneverjetnejša na vsem načrtu pa je, da lahko te tri veleile v svoji lastni oblasti in interesni cona delajo, kar se jim ljubi. In to na način, ki ga je liga že v naprej odobrila. Celo poglavje, ki je označeno kot »delni dogovori«, služi temu namenu. Izrečno je ugotovljeno, da nobena točka te listine »ne izključuje obstoja delnih dogovorov«. To se pravi z drugimi besedami, če napadejo Združene države Argentino, če vključi Velika Britanija Nizozemsko v svoje področje, ali če

Budimpešta, 10. oktobra. Vojno stanje, ki je proglašeno nad vsemi železnicami in vodnimi potmi v Sovjetski zvezi, je bilo na zahtevo boljševiških oblastev v Bukarešti razširjeno na ves romunski promet. V železniških središčih ter v lukah so ustanovili vojna sodišča, ki so dajajo službene prestopke romunskih delavcev. Vsi delavci in nameščenci romunskih železnic, avtomobilov ter pomorske in rečne plovbe spadajo pod vojaško disciplino. V prvem tednu po uvedbi vojnega stanja so zaprli na železnici Bukarešta—Konstanca 147 delavcev in jih izročili vojnemu sodišču. Prekrške, katere jim očitajo, so kaznovali vrh kvečemu z opanom ali denarno kaznijo. Sedaj pa so obsodili 35 obožencev na smrt, ostale pa uvrstili v kazenske bataljone sovjetske vojske.

Stockholm 10. 10. Churchilla in Edena spremljata na poti v Moskvo maršal Brook in general Ismay. Namestnik angleškega ministrskega predsednika Attlee je označil zaukazani Churchillov obisk pri Stalinu kot »nadaljevanje sestanka britanskega ministrskega predsednika z Rooseveltom v Quebecu ter je dejal, da je prišlo do sestanka s popolno odobravitvijo ameriške vlade, ki jo zastopa pri »razgovorih« v Moskvi njen poslanik Harriman.

Diplomatski dopisnik »Exchange Telegraph« poroča iz Moskve o razgovorih Churchilla s Stalinom in Edena z Molotovom, da upa Churchill, da se bo lahko čimprej vrnil v London. Vendar hoče prej vsa vprašanja, ki so na sporedu s sovjetsko vlado, »načelno« rešiti. Prvi cilj je vskladenje vojaških nastopov, drugi pa proučitev problemov, ki bodo nastali z začetkom nemških ozemelj. Eden bo z Molotovom proučil poljsko-sovjetske težave, o katerih pravijo v Moskvi, da si Stalin živahno želi rešitve tega »groznega problema«.

Zaukazan Churchillov obisk pri Stalinu

Stockholm 10. 10. Churchilla in Edena spremljata na poti v Moskvo maršal Brook in general Ismay. Namestnik angleškega ministrskega predsednika Attlee je označil zaukazani Churchillov obisk pri Stalinu kot »nadaljevanje sestanka britanskega ministrskega predsednika z Rooseveltom v Quebecu ter je dejal, da je prišlo do sestanka s popolno odobravitvijo ameriške vlade, ki jo zastopa pri »razgovorih« v Moskvi njen poslanik Harriman.

Diplomatski dopisnik »Exchange Telegraph« poroča iz Moskve o razgovorih Churchilla s Stalinom in Edena z Molotovom, da upa Churchill, da se bo lahko čimprej vrnil v London. Vendar hoče prej vsa vprašanja, ki so na sporedu s sovjetsko vlado, »načelno« rešiti. Prvi cilj je vskladenje vojaških nastopov, drugi pa proučitev problemov, ki bodo nastali z začetkom nemških ozemelj. Eden bo z Molotovom proučil poljsko-sovjetske težave, o katerih pravijo v Moskvi, da si Stalin živahno želi rešitve tega »groznega problema«.

Amsterdam. Kakor javlja britanska poročevalska služba iz Ankare, bo potoval ameriški veleposlanik v Moskvi Harriman po končanju tamkajšnje konference preko Turčije v Washington. Po možnosti ga bo spremljal tudi ameriški veleposlanik v Ankari Steinhardt.

Zeneva. Kakor poroča list »Suisse«, je odredil okolišni komisar zaplembo imovine maršala Petaina v Villeneuve-Roubetu.

OPOZORILO! Vse radijske poslušalce opozarjamo na oddajo: JELENDOLSKIM JUNAKOM V SPOMIN 12. t. m. od 20.15—21.15

Smoter naše telesne vzgoje

Prihodnje dni se bodo zopet odprla šolska vrata za našo učbo se mladino. Prav bo, da spregovorimo tudi besedo o šolski telesni vzgoji in njenem smotru.

Nesporno dejstvo je, da javlja in ovravlja telesna kultura do danes, tako v svoji širini (po svojih učbenikih, ki so jo uspešno širili) kot v svoji globlini (po svojih telesno-kulturnih učbenikih), ki so iskali vedno globlje smisla telesne kulture s človekom) svoje vrednostno mesto na ravni med ostalimi kulturami, ki izoblikujejo človeka v celoti.

Nas zanima šolska mladina, ki jo telesna kultura oblikuje kot poseben predmet — šolska telesna vzgoja.

Tudi drugi predmeti oblikujejo šolsko mladino, se pravi, tudi z ostalimi šolskimi predmeti podajajo pravi izoblikovalski šolski mladini pravo izobrazbo duha, zdravo vzgojo srca in dejansko voljo do dela, toda šolska telesna vzgoja pa razen tega s svojimi bistvenimi osnovami, s telesno-vzgojno disciplino na eni strani, in telesno-vzgojnimi delom na drugi, izoblikuje, vzgojenega in delovnega (pridnega) učenca-ko, še posebej, če bolj dodeluje. Šolska telesna vzgoja vrh tega, da razvedra tudi teoretično-vrednostni smisel discipline in dela dijaka-injo k disciplini in delu kar neposredno, kar dejansko navaja. Ali drugače: tudi drugi šolski predmeti dajajo inje disciplinirajo in v delo uvajajo, vendar ne s tako ostro, učenčevega duha, bi rekli, bolj zadeto in tudi zunanje vidno obliko discipline (povelja) in dela (praktična telesna vadba).

Zakaj tak poseben poudarek na disciplini in delu (zaposlenosti) v šolski telesni vzgoji? V nadaljevanju bo jasneje.

Disciplina in delo sta stvarno bistveni osnovi telesne kulture vobče. (Telesna kultura je red, je disciplina, je delo.) Tu nas intenzivneje ne zanima toliko sama, recimo, analitično-znanstvena obdelava telesno-kulturnih osnov discipline in dela; zanima nas vrednost, kar pedagoška vrednost discipline in dela v šolski telesni vzgoji za samo prakso življenja, za tisto praktično stran življenja, za katero sta disciplina in delo za današnjo šolsko mladino pravi vzgojni osnovi, da, nujni vzgojni stvarnosti.

Zato pa domnevamo, da sta disciplina in delo (v vseh treh oblikah: disciplina in delo duha, srca in telesa, ali disciplina in delo v racionalni, emocionalni in volutarni obliki) že, in bosta postali še bolj (stvarno gledano pot v bodočnost) kar osrednja točka študija naše bodoče šolske problematike. Tozadeva razmišljanja nam dajejo že neke idejne perspektive, ki razvedrajo novega šolsko-vzgojnega duha. (Šola, ki bo morala učenca-ko ne samo izobrazovati in vzgajati, marveč ga za življenje tudi dodelati, se pravi, mu dajati izobrazbo duha, vzgojo srca in telesno-usposobljenost za delo.) Temu šolsko življenjskemu duhu, katerega dokone oblike še danes ne vidimo, pa bosta prvenstveno služili, kot domnevamo, šolsko mladino življenjsko oblikujoči kvaliteti: disciplina šolske mladine na eni in uvanje šolske mladine na drugi strani. Krajše: discipliniranje šolske mladine — za življenje in uvanje šolske mladine v delo — za življenje.

Osvetlino še ti trditvi in se ozirimo najprej k telesno-vzgojni disciplini.

V današnji akutno razkrojevni in uničevalni vojni dobi je in mora biti za nas, poleg drugih važnih nalog tudi ta, da našo šolsko mladino že sedaj duhovno in telesno urejamo. In ali ni vprav discipliniranje šolske mladine s telesno-vzgojnim poveljem (kot zgoraj trdim) tudi med tistimi vzgojnimi kvalitetami, ki zabavajo direktno področnost, pa urejenost, »poslušnost« učenčevega-inega duha in »umirjenost«, »poslušnost« učenčevega-inega telesa? Prav gotovo! Tako discipliniranje s poveljem pa ostane lahko samo zunanje discipliniranje šolske mladine. Toda vprav s tem, pa od telesnega vzgojitelja pedagoško uporabljenim znanjem in vztrajnim discipliniranjem lahko dosežemo končno tudi to, da sama zunanja disciplina v učenca-ko tudi proniča, se pravi, šolska mladina lahko sama sebe disciplinira. (Zunanja disciplina lahko postane tudi notranja, samohotna.) Da se prispodobno izrazim: šolska mladina bo poveljevala sama svojemu duhu in telesu z glasnim telovadnim »Stoj!« pred varljivo-slaskimi pa telo in duha uničujočimi mamili današnjega materialističnega mišljenja in okolja, ki jo je (ne po njeni krivdi!) zjel in si tudi sama poveljevala z glasnim telovadnim »Naprej!« k idealno realnim smotrom življenja. Tede šolska telesna vzgoja nastopa tu kot oblikujoč faktor, ki dodeluje po svoji vzgojni osnovi — disciplini — šolsko mladino do take mere, da si šolska mladina telo in duha sama izoblikuje. Zato pa morajo imeti vsi telesni vzgojitelji (pa tudi drugi!) pred očmi končni smoter vsake poveljujoče (zunanje) discipline, smoter, ki budi (notranjo) učenčovo-nkino spontano, aktivno disciplino. (To naj skušajo čimprej doseči!)

Oglejmo si bliže še delo v telesni vzgoji! Vrnimo se zopet k že konstatiranim mislim na današnje vseobče duhovno in materialno uničenje in rušenje, mislim, ki bode v nas stremiljenje in voljo do obnove, no nove gradbe, mislim, ki epadajo pač v okvir za naš narod najvažnejših bodočih življ. nalog. Na take naloge, tako duhovno obnovo ali delo pa se moramo že sedaj pripravljati, pripravljati tako, da budimo potrebo po taki obnovi

in delu zlasti v naši mladini, posebno še v šolski mladini. No, in zopet je šolska telesna vzgoja med tistimi predmeti, ki s svojo kvaliteto dela (dejavnosti, saj je vsa prava telesna kultura eno samo praktično delo) dodeluje šolsko mladino v delovno mladino. Pri opravljanju telesne vzgoje zahteva učenčev duh od njegovega telesa, da praktično dela, prav tako pa telo pričakuje, »zahteva«, da od duha praktično delo tudi dobi. Ni pa in ne sme biti sama potreba po obnovitvenem delu tista tendenca, bi rekli, gibalo, ki sili doseči poleg izobrazbe in vzgoje tudi izoblikovanje delovne šolske mladine. Ne, to bi bila zopet le zunanja (kulturalna) stran izoblikovanja šolske mladine z delovno potezo v šolski telesni vzgoji. Šolsko mladino moramo uvajati v delo iz globljega razloga, iz razloga, ki ima svoje jdre v dostojanstvu, tašti in blagoslovu človeka-učenca-ke, ki dela. Da učenca-ki (z njegovo(-no) izobrazbo) ne bo nečastno, ko si bo sam(-a) prinesel(-la) koveč na kolodvor, doma sam(-a) nasekal drva, ko bo učenca sama pomagala materi v kuhinji, v sobi, v pralnici itd. Uvajati učenca-ko v delo, ki mu (ji) v življenju koristi, ki ga (jo) osrečuje, kar mu tudi bistri duha in plemeniti sree, skratka, da prikazuje učenca-ki delo kot koristni, pa tudi častni smoter življenja. Učenca-ke moramo dovesti čimprej do spoznanja, da so telesni gibi oz. vaje, ki jih opravljajo pri telovadbi, igri, gimnastiki, športu itd. itd. enaki tudi v praksi življenja, čeprav imajo drugi smoter.

V delu (labora) se očituje človekova volja do plodnega življenja, ki ga vprav današnja materialistična doba, oz. bolj materialistična miselnost hoče razvedrati in meri zato le na uživanja željno vrednostno lestvico življenja, ter stremi, kar je zopet naravna hčerka materialistične miselnosti, k ustvaritvi človekovega raja na zemlji — seveda raja brez dela. To so, kakor smo že zgoraj omenili, blodna mamila, mamila za že pomehkuženega človeka, ali da se izrazimo z nam bližje telesno-vzgojno terminologijo, mamila za nevrednega, nedelavnega človeka na eni in (še gori prikaznega!) neurejenega, nediscipliniranega na drugi strani. Vse to velja tudi za šolsko mladino. Vrednost in dostojanstvo življenja pa je in ostane slej ko prej združena s človekovim delom, bodisi z delom človekovega duha, srca ali rok. Vsi izoblikovalci naše šolske mladine morajo, ne samo težiti, marveč v vztrajnim naporom svoje volje izoblikovati šolsko mladino do takih oblik in višin, da jim bosta duh voljan in telo sposobno za edino notranje, samohotno življenjsko smotno delo in samohotno življenjsko disciplino, že zgoraj prikazano disciplino.

Disciplina in delo, novi kile sedenja-ga in bodočega časa, novi kile naše šolske telesne vzgoje lebdijo v nas in javlja svojo polno veljavo na vsi črti našega bodočega življenja, kile, ki ga vsa razmišljajoča in intuitivna plast našega naroda zahteva vcepjati zlasti v naš rod, ki prihaja, v učbo se mladino, torej tudi v šolsko mladino.

Tako je na dlani, da je le za življenje aktivna, samohotna disciplina učenca-ke in le za življenje aktivno samohotno delo učenca-ke, oni bistveni stvarni smoter šolske telesne vzgoje, ki ga dosežemo telesno-vzgojno izoblikovalci šolske mladine z že danim sredstvom, to je s pomočjo šolske telovadbe (ki je nekaj drugega kot telesna vzgoja!). Telovadba ima sama zopet cilj, da s samim telesnim ali telesno-oročnim oblikovanjem doseže telesno zdravje in odpornost učenca-ke. Seveda je tudi telesni vzgoji na tem, da doseže biološko zdravje in odpornost kakor telovadba, toda le posredno, le po telovadbi. Tede cilj telovadbe (biološko zdravje in odpornost) nastopa sedaj kot sredstvo za končni smoter telesne vzgoje, to je doseči samodisciplino in samo-delo učenca. Zato morata telovadba in telesna vzgoja iti roko v roki, tako, da druga drugo dopolnjujeta, ne pa ovirata ali izključujeta.

V šoli mora biti, kar se doslej pozabljalo in se še pozablja, poudarek tudi na telesni vzgoji, ki telovadbo, pravo telovadbo s ciljem biološkega zdravja in odpornosti že predpostavlja, že obsega. (Mens sana sit in corpore sano!) Zato v šolo ime »telesna vzgoja«, ki telovadbo že zajema, in ne narobe. Goltite same telovadbe se lahko zmaliči v neko samo sredstvenost brez smotra. (Doseči samo zdravo in odporno telo je premalo, če nismo s tem zdravjem in odpornostjo telesa dosegli tudi duhovnega zdravja, to je discipliniranega in za delo sposobnega učenca-ke v celoti.) Skrb za samo zdravo in odporno telo vodi lahko v že zgodovinsko poznani (Grki!) dekadentni atletizem.

Tako pa je po taki telesno-vzgojni duh pred telovadnim tisti žlahtno-vzgojni serum za oblikovanje naše šolske mladine, pa tudi serum za danes in jutri pereče (obnovitveno!) duhovno in telesno preoblikovanje našega človeka, našega naroda. Torej oboje: telovadba s ciljem, da doseže učenca-ke telesno zdravje in odpornost in telesna vzgoja (ki telovadbo že vključuje) s smotrom, da dodela učenca-ko s telesno-vzgojno disciplino za disciplino in s telesno-vzgojnim delom za delo v borbeni areni življenja.

Vsem telesno-vzgojnim učiteljem in vzgojiteljem ter njim poverjenim mladini pa: »Bog — narod — domovina«

Gubčeva tolovajska brigada zopet tepena

Mokra jesenska noč je prehajala v meglen dan. Tako gosta megla se je dvigala iz gozdov nad Žužemberkom, da je s hrastovih vej kar deževalo na razmočena, ilovnata tla. Prijatni drsajoči koraki so enakomerno risali svojo pesem med trepetanjem rosnih kapljic po odpadlem jesenskem listju.

Pridušena povelja so polzela od ust do ust skozi domobransko kolono: »Popolna tišina! Ne stopaj na kamen! Mule drži za gobec«

Pa vseeno pretrga bez nekaj trenutkov napeto tišino hripav glas tolovajskega stražarja na cesti: »Kdo tam? Oglasi se! Kdo je tam?«

Pa domobranci jo sekajo kar dalje, za revskanje prehlajenega tolovaja se ne zmenijo. V gosti megli in jutranjem somraku se bližajo Zafari, vasi nad Žužemberkom. Prav do otpljive razdalje se približajo vasi, nato pa obstanejo. V nastali tišini se razločno sliši govor tolovajev v vasi: »Danes naj pridejo beli, pa bodo nekaj doživeli!«

V tem pa vođa oficir tiho razporejuje vojake. Šele ko kramp težke čete hrustne ob kamen in se usede plošča za težki bacač na gramozna tla poljskega kolovoza, tolovaji razburjeno prislunjejo. Raskav glas spet ponavlja iste besede. Ko pa odgovor izostane, že vedo: »Beli, beliči prestrašeni alarmni klic, ki mu sledi takoj divji ogenj streljice. Domobranci disciplinirano vzdržijo trenutek v tišini, da se orientirajo po smeri ognja. Kajti megla je tolikšna, da se kljub neposredni razdalji ne razloči postav, svetiljo le zelenkasti zublji tolovajskih streljic.

Tedej pa že zapolzi v cev nekaj težkega, hip nato pa zalaja v nedeljsko jutro domobranci bacač, ki mu skoraj istočasno odgovore domobranci, brzostrelke. Domobranci zdrve naprej pod zapornim ognjem težkih streljic in bacača. Nepritržene salve hitrega ognja nadomesti kratko vriskanje brzostrelk, hip nato pa razkloje meglo raketa: »Tu smo mi! Zafari je naša!«

V hipu držijo domobranci posamezne kose težkega tolovajskega orožja in tečejo naprej na nove položaje, medtem ko jih pehota že okrog in okrog štiti. Čez nekaj trenutkov že spet lete mine na bežeče tolovaje. Cel bataljon Gubčeve tolovajske brigade je tako bežal z utrjenih položajev in iz bunkerjev, da je kljub številni straži pustil na licu mesta šest starih tovarišev z orožjem in opremo.

Ko prva udarna jedinica poseđa položaj, se ista igra ponavlja na glavni cesti in na Cvilbu. Nato pa uderijo domobranci v sam Žužemberk, kjer spet čisti brzostrelke. Težke mine so od časa do časa tipale po megli onstran Krke in ne zastoj, kajti najtežja mina je padla prav na tolovajsko komoro. Streljanje v popolni megli, le po karti in sluhu, je le mojstrovina domobrantskih borcev!

Ko je ta stran Krke očistena in prehod ni mogoč zaradi zelo narasle vode,

Na Tolminskem je marsikaj novega

Dne 26. septembra se je pričel pouk na osnovni ljudski šoli »Simona Gregorčiča« v Tolminu. Zjutraj je bila šolska maša, pri kateri je pel otroški pevski zbor. Slovenski otroci so tako prvič mogli vstopiti v slovensko ljudsko šolo, kjer se bodo mogli učiti materinščine tudi v šoli.

V Slap ob Idriji je prišla na dopust komunistka Slavica Robarjeva. Prijahala je na belem konju, pa kaj ko ga ni mogla jahati prav do domače hiše. Pot je namreč preveč strma in se je morala ustaviti pod bregom ter potem iti peš v vas. Sporočili so ji namreč, da se je doma zgodila majhna nesreča: napravili so ji hišno preiskavo in ob tej priliki odpeljali s seboj tudi nekaj sorodnikov.

V Idriji in v vsej okolici so silno ogorčeni nad komunističnim divljanjem na Črnem vrhu. Marsikdo, ki je še simpatiziral s tolovaji, je spoznal pravi cilj komunističnega boja: pobijanje svojih bratov in uničevanje slovenskega povsod, kjer ljudje čutijo, da so Slovenci in da morajo varovati svoj jezik in svoj dom pred uničenjem. Kljub temu, da posadka na Črnem vrhu ni bila velika, so komunisti zbrali kar štiri brigade, da so jo napadli. Vsi okoličani tudi dobro vedo, kaj so počeli komunisti z ujetniki na Olici. Krivci mučenja in prelivanja krvi so domači terenci. Prav to njihovo delo bo marsikomu izreženo na življenju. Tako je celo delavna tenenka izjavila: »S tem svojim dejanjem so izgubili zaupanje vseh domačinov. Tudi jaz sem spoznala njihove prave namene s slovenskim narodom.« Pri vsem tem je treba poudariti tudi, da so najhujše krivoločnosti počeli italijanski komunisti, ki spadajo k IX. »korpusu« in se skupno s slovenskimi tolovaji borijo proti resnici in pravici ter ubijajo nedolžnega kmeta.

V Pečinah se je zgodil strašen umor. Znan krvnik Ivan Mrak, po domače Mešle, je sklenil spraviti s sveta svojega najbližjega soseda Feliksa Krivca. V družbi sebi enakega tovariša Lukča je poklical ob eni ponoči soseda in ga odvedel v gozd. Oba sta se spravila nad uboga Krivca in streljala več kot eno uro nani, pa ga nista mogla smrtno raniti. Režeči, ki je dobil že toliko ran od streljav, pa je vendar še živel, sta pobila na tla in mu z nožem prerezala vrat, tako da je v groznih mukah umrl. Kako posuroveli so tolovaji in terenci, dokazuje izjava Mrakove žene, ki je naslednji dan rekla: »Izdajalci so silno trodživi in jih je težko ubiti. To noč sta moj mož in Lukč eno uro streljala, pa ga nista mogla pobiti in sta mu morala naposled prerezati vrat.«

Pod nekim senikom v Ponikvah so ljudje našli telesa treh novorojenčkov, ki so jih komunistke pomorile, ker so

se domobranci obrnejo nazaj. Tedej šele se je zbudilo junaštvo Gubčeve: z onstran Krke se sliši zmagovalno vpitje na zbor in zasledovanje. Res se iz vseh močih lukenj zbira Gubčeva in ostanki Cankarjeve.

Domobranci pa so se v tem času zbrali in rekli: »Če smo že tukaj — in hvala Bogu, tolovaje končno spet enkrat imamo — potem jih le preganjajmo, dokler jih je kaj.«

Težka četa je torej zasedla važno koto in pripravila orožje, pehota pa je šla na lov za komunisti. Nekaj časa se je slišalo le divje streljanje v smeri druge domobranske skupine, ki je prestregla obkolejalni manever Gubčeve. Slišal se je težki bacač, najprej od nas proč, nato pa čez daljši čas ogenj brzostrelk, od tam, proti nam.

A čuj, koraki po gozdu! Sonce je megle prodrlo, vidnost je bila odlična. Zastlišmo besno spovanje. Pa jo le primahajo proti nam.

»Pustite jih čisto blizu, nato ogenj!« Res jo primahajo na 20 korakov. Tedej pa ... Zgledalo je, da se bo grmovje vžgalo, koruza pa se je kar kadila. En sam, nepritržen in naraščajoč grom je šel skozi ozračje.

»Ustavi — ogenj!« Kajti najhrajšeji borci so že iz zaklonov in z brzostrelkami pometajo Gubčevko. Postava za postavo se trga iz grmovja, vrisk in vpitje na korajoč podlaga Gubčevko v odvijanju v Leševje, ki ga ponovno prečiščujo leščevje, ki ga ponovno prečiščuje brzostrelke. Sporočilo z desnega kri-la ustavi ogenj: »Ne streljati, naši desno!« Res, Gubčevci so bili vrženi v dolino in so priletili v naročje naših pehoti, ki je šla na lov, pa jo je streljanje privabilo nazaj. V zaklonih prevredijo domobranci lastne kroglice, ki z nasprotni strani učijo Gubčevko teka. Čez čas se prismejejo res domobranci pešaki. Ta ti nese mitraljez, oni opremo komandirja, vsi se pa od borbene vneমে smejijo.

Kot zadnja prideta poveljnika in si ogledujeta našitke tolovajske »visoke« glave; dva srebrna trakova s petokrakno zvezdo, kar pomeni namestnik komandanta bataljona.

Na višini se čete odpočijejo nato pa krenejo domov. Uspeh: 35 naštetih padlih tolovajev, 5 ujetnikov, več streljic. Komandir čete in bataljonski politkomisar sta padla. Po grmovju pa leži še mnogo tolovajev, ki jih ni časa niti iskati niti šteti.

Druge domobranske skupine pa je komunistom zaplenila težki bacač in ga takoj uporabila proti njim.

Domobranci izgube: dva lahko ranjena in to pri takem ognju in na neposredno bližino! Mi verjamemo, da domobranci štiti Bog, če ne drugače pa z meglo!

V Žužemberku po akciji: »Bogami, samo 61, prikupili so se! Kde je komanda? Zgali so na nas s treh strani! Kdaj bo vojske konec, ne vemo. Vemo samo to, da bo naša gotova konteta«

jih ovirali pri njihovem potepanju po gozdovih. Ta dejanja bolj kot vse drugo dokazujejo, kako malo je v njih duše in srca.

V Koritencih vedo ljudje povedati, da je postavljen za novega komunističnega poveljnika čisto krvni italijanski komunist, ki ne zna niti besedice slovensko. Ali more še kdo verjeti v slovensko »osvobodilno vojsko«, ki ni niti toliko samostojna, da bi ji poveljeval Slovenec, ampak imajo poveljnika, ki niti njihove domače govorice ne razume.

22. september - dan veselja za Idričane

Za Idrijo je bil 22. september vesel dan, saj so prišli v Idrijo takrat prvi domobranci. V zgodnjih dopoldanskih urah smo radovedno gledali fante, ki so šli v Gore in potem proti Idrijskemu gradu. Ko smo videli, da imajo vse s seboj, smo uganili, da bodo ostali najbrže pri nas. Pa se nismo zmotili. Fantje so se nastanili v gradu, kjer je bila nekoč sodnija. Ze prve dni so nas presenetili z ubranim petjem domobrantskih korčnic in slovenskih narodnih pesmi. Ko je prišel v Idrijo poveljnik čete, poročnik Srobotnik Franc, se je delavnost domobrantev še povečala.

Idrijski terenci so raznesli vest, da bodo 15. septembra vkorakali v Idrijo komunisti. Razglasili so, da kdor ne bo razobesil njihove zastave, bo osumljen in kaznovan. S strahom so morale ženske pripravljati zastave. Govorili so, da je okrog Idrije več brigad in čakajo le, da bodo vkorakali v Idrijo na belih konjih. Pa so prišli fantje, toda ne tolovaji, temveč domobranci, ki so s svojo pesmijo in s svojim junaškim nastopom na mah pri-

Uradna poročila, ki so jih poslate varnostne oblasti državnemu tožilstvu o požigih in ropih komunističnih tolovajskih tolpe v ljubljanski okolici, navajajo dva primera, kako so tolpe plenile in požigale v horjulski občini.

Dne 24. septembra okoli 17 popoldne so tolovajske tolpe vdrele v samotno, prijazno naselje Samotorco, občina Horjul. Najprej so banditi napadli hišo posestnika Janeza Sečnika št. 7. Zažgali so mu hlev in dva kozolca. Hlev je pogorel do tal, zgoreli sta dve ovci in vsa krma za živino. Pogorela sta tudi oba kozolca. Požar je uničil vse gospodarsko orodje, tako mlatilnico, slamoreznico, 6 velikih vozov in še razno drugo orodje. Tolovaji so Sečniku odpeljali lepega junca, mu pobrali vso možko obleko, posteljnino in živila. Skodo cenijo na 250.000 lir. Tolovaji so obstrčili pri tem napadu tudi Sečnikovega 10letnega sina Janeza in 5letno hčerko Merko, ki sta bila pozneje prepeljana v ljubljansko

Narodni Ljubljani!

V petek, dne 13. t. m., ob polj zjutraj bo v stolnici sv. Nikolaja ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman daroval spominsko sv. mašo ob obletnici mučeniške smrti žrtve morilake, ga »procesa« v Kočevju in stotine drugih mučencev, ki so bili umorjeni v noči od 12. na 13. oktober preteklega leta v Mozlju.

Vabimo vso narodno zavedno Ljubljano, da se spominske sv. maše v čim večjem številu udeleži in tako počasti spomin narodnih junakov in mučencev.

Opozorilo policije

Uprava policije v Ljubljani objavlja: Zaradi pomanjkanja električne energije je možno, da v poednih slučajih posamezne električne sirene, ki naznajo protiletalski alarm, ne bodo mogle delovati v takih primerih bodo bodoče organi policijskega zbora v dotičnih mesnih predelih oznanjali protiletalski alarm s pomočjo ročnih siren, ki so nameščene na motornih kolesih.

Iz Gorice

Proti slovenskemu šolstvu. V Tolminu na Krasu so »rdeči« osvoboditelji prepovedali slovensko ljudsko šolo. Če se v slovenskem jeziku ne poučuje komunisti in rdeči tolovaje, potem naj vrgame slovenski jezik in slovensko vzgojo, pravijo.

Sprememba na goriškem tribunalu. Za predsednika goriškega okrožnega sodišča je bil v lastnosti kot komisarni voditelj zadnje dni septembra imenovan sodni svetnik Franc Vidmar, dona iz Idrije, ki je bil svoječasnno kot sodni svetnik upokojen in je nato posloval več let kot odvetnik v Idriji.

Zaključek slovenskih ljudsko-šolskih tečajev. Dne 30. septembra je bil v Gorici zaključen slovenski ljudsko-šolski tečaj. Začel se je 10. avgusta. Obiskovalca je 227 šolskih otrok, ki so bili razdeljeni v 8 razredov. Tečaj so se vršili nekaj časa v prostorih ljudske šole v Viamellu, kasneje pa na učiteljsko.

Zaključek učiteljskega tečaja. V septembru smo imeli v Gorici, kot prej v Tolminu, enomesečni dopolnilni učiteljski tečaj. Poučevala se je slovenska slovniča, leposlovje, zgodovina in zemljepis. Tečaj se je zaključil z dobro uspehim izpitom.

Opdeljan duhovnik. Dne 25. sept. so rdeči razbojniki nasilno odvedli v »osvobodeno« ozemlje gospoda Antona Piska, upokojenega župnika, ki je zadnja leta pomagal v dušnopastirski službi v kanalski župniji. Obiskoval pa je tudi sosednje fare, zlasti je vneto poučeval veronauk in tako skrbel, da so otroci znali slovenski.

Začetek šolskega leta v Centralnem semenišču. V bogoslovnem Centralnem semenišču v Gorici so 3. oktobra pričeli z novim šolskim letom.

Tudi v Šali se da povedati resnica in včasih še bolj boleče kakor z resno besedo. — Dobra šala je »kondenzirana« resnica. Zbirko posrečenih šal, slik in zbadljivk vam nudi prijetna knjižica

»Rdeča kolobocija«

ki jo dobite za 10 lir po knjigarnah in trafikah.

Kupujte knjige Sl. knjižnice

bolnišnico. Posestnik Sečnik je stal mož in poštenjak. Hlev je zgorel tudi njegovemu sosedu Janku Sečniku, stanujočemu na številki 6. Pogorelo mu je mnogo sena, slamoreznica in elekromotor. V njegovo hišo so tolovaji vrgli tri bombe. Ukradli so mu dve prašiča, dve ovci in enega vola. Skodo znaša do 200.000 lir. Posestniku Francu Jerali so odpeljali razbojniki dva vola v teži 1400 kg, drugemu posestniku enega konja, tretjemu pa so pobrali mnogo možke obleke, perila, rjuh, masti in jaja. Vso v tej mali vav povzročeno škodo cenijo na blizu milijona lir.

Nekaj dni pozneje, 28. septembra okoli 23 ponoči so komunistični banditi vdrli v mirno vasico Zafar, tu v horjulski občini. Raznim posestnikom so odpeljali 18 glav lepe goveje živine in dva težka konja. Vrgli so štiri bombe v ljudsko šolo, ki je želela goriti. Prebivalci so z največjo težavo požar ugasili. Skoda je znatna.

Obširna trilogija, ki je izšla v »Slovenčev« knjižnici

Handel Mazžetti: „Štefana“

je v okras vsaki knjižnici. Ta katoliška umetnina je pisana zelo živahno in vse-skozi napeto. Za bralca resničen užitek.

Naročniki tretjega letnika nam bodo gotovo ostali zvesti tudi v četrtem letniku, saj smo knjige natančno izbirali in skušali dobiti le take, ki bodo zadovoljile vsakogar. Lepa knjiga v teh časih je kakor dober prijatelj v boleznih. Ne pozabite na to in sporočite nam, da ostanete naš naročnik tudi za četrty letnik!

Pred enim letom se je komunizem do dna razgalil

Kočevski »proces« je pokazal Slovincem in vsemu svetu, kakšna bi bila komunistična »oblast«: krvavo nasilje komunistov, izvajano v »pravni« obliki v naprej pripravljenih krvavih komedijah

Lanski september in oktober so komunisti dosegli najvišji vzpon v svoji moči. Badoglievska izdaja revolucije se je razširila domala po vsej slovenski zemlji. Vsa zapuščila slovske vojske, v orožju in opre, jih je vojaško toliko dvignila, da je tudi komunistično vodstvo sanjalo o svoji nepremagljivosti in skorajšnji zmagi. Čutili so se oblastnike v deželi, zato se jim je ta čas zdel primeren, da si utrdijo tudi politično moč in povsod uvedejo komunistično upravo in civilno oblast, reci: organizirano nasilje.

Dva ukaza

Komunistično vodstvo je izdalo svojim tolpom lani oktobra, dva ukaza. V prvem so zahtevali uničenje nasprotnikov. Toda ne uničenje svojega okupatorja, kar bi storili z lahko roko, saj so ga imeli popolnoma v svojih rokah. Ne, ravno nasprotno: tega, ki je že skozi dve leti pomagal netiti revolucijo, tega so uporabili za to, da so z njegovo pomočjo skušali uničiti slovenski narodni protikomunistični tabor. Po drugem ukazu pa so morale komunistične tolpe nastopiti z videzom oblasti in urejene uprave.

Po tem drugem ukazu so komunisti začeli igrati satansko igro, ki naj bi od njih odvrgla očihek dveletnega naroda. Uvod vanjo pa je tvoril morilski »veleizdajniški proces« v Kočevju, ki se je vršil od 9. do 12. oktobra preteklega leta. Ta proces ni bil iznaden slovenskih komunistov, šli so namreč po vzoru Moskve. Saj so znani moskovski »veleizdajniški procesi« in čistke, ki so se vršili skozi vsa leta v komunistični Rusiji, in sicer v porog vsemu svetu in v zasmeh sleherni pravici.

Potrebovali so to krvavo komedijo, da bi zakrili druge zločine

Kočevski »proces« je bil le komedija in pesek v oči. Slovenska javnost je zgražala nad umori nedolžnih ljudi in nad množičnimi pokolji, ki so jih vršili komunistični zločinci skozi dve leti. Pot OF je od njenega začetka zaznamovana z zločini, podlimi kriminalnimi zločini. Brez vsake sodbe, brez dokazov so padli najbolj. Gozdno tišino je preplavljal krik nedolžnih prelite krvi, ki je klicala v nebo po maščevanju. Tudi ostali Slovinci izven Ljubljanske pokrajine so prisluhnili temu klicu in pričeli verjeti v zločinstvo komunizma, v katerem so dosedaj videli še nekaj »narednega«. Zato je sedaj komunistično vodstvo z uprizoritvijo kočevskega »proces« hotelo vse zločine, ki so bili izvršeni v prvih dveh letih revolucije, zvrniti na neodgovorne elemente.

Ta »proces« pa je bil tudi postavjen kot kulise, za katerimi so skrili na stotine žrtev, ki so padle ravno v tistih dneh. »Slovenski poročevalci«, ki je skozi dve leti prinašal uradna poročila o umorih, katere so počenjali »neodgovorni« ljudje, je tudi o tem justičnem umoru prinesel uradno sporočilo. V 24. a št. Slovenskega poročevalca, dne 18. oktobra 1943, je s cinizmom zapisano, da proces ni kazal pomanjkljivosti, ki so skoro nujne v vojni, ampak je bil temeljito in objektivno pripravljen.

»Proces« je bil v naprej temeljito pripravljen in sodba že v naprej sklenjena

Da, ta »proces« je bil res temeljito in dostransko že vnaprej pripravljen in vsočen že s sodbo vred. Težko bi človek verjel, da je čudeža taka zloba, če ne bi skoraj gotovo rešeni duhovnik, ki je doživel »veleizdajni-

ški proces«, bil živa priča vse zlobe, ki je pri komunizmu mogoča.

Obtožence, ki so preživeli tragedijo Turjaka ali Grčaric, so že od septembra imeli zaprti v sodnijskih zaporih v Kočevju. Vseh obtožencev je bilo 21. Sterniša Marijan, poročnik; Vošner Pavel, kapetan; Milovanović Mladen, orožniški podnadrednik; Not Stanko, poročnik; Sinkar Anton, kapitan; Mavec Jakob, kaplan; Malovrh France, kaplan; Marinič Rudolf, uradnik; Lisac Ivan, trgovski pomočnik; Konečnik Ljubomir, zasebni uradnik; Končan Marijan, uradnik; Tomažič Drago, zasebni uradnik; Kien Vladimir, trgovski pomočnik; Stepec Jože, delavec; Murn France, krojaški pomočnik; Mihelič Franc, delavec; Capuder Gabriel, abiturient; Habič Viktor, šofer; Jesenovec Gabriel, zobehnik; Jerman Marijan; Bačnik Marijan, pripravnik na železnici.

9. oktobra lani so komunisti začeli proces. V ta namen so bivšo sokolsko kino-dvorano preuredili v rdečo klavnico; povsod simbol krvi, rdeči prti in zastave. Tega dne so med zmerjanjem in zasramovanjem najete drhali obtožence odpeljali iz zaporov v dvorano. Za njimi je vrtila komunistična drhal, ki je imela nalogo obtožence sramotiti in dajati poguma sodnemu zboru.

Skrnitev slovenske pravne tradicije, zasmehovanje prava in sodstva

Proces, ki je največja skrnitev slovenske pravne tradicije, zasmehovanje prava in sodnih predpisov, je začel dr. Kržišnik, ki je še z dvema sodnikoma, politikomisarjema in zapisničarji predstavljal sodni zbor. Takoj nato je nastopil z obtožnico »tožilec« Stante. Vsakemu obtožencu posebej je naložil krivdo težkih zločinov. Slovenski poročevalci je potem zapisal: »Obtožnica je bila temeljito pripravljena, da bi ne bila mogoča kaka pomota in krivica.« Ali ni ta stavek v posmeh sleherni pravici. Res je bila obtožnica temeljito natpana raznih »zločinov«.

Gotovo je, da so komunisti temeljito iskali krivih in neznanih prič. Oficirjem so štel v zločin to, da so držali svojo prisego, ker niso pljunili na svojo vojaško čast, kakor oni, ki so se pridružili komunistom; duhovnikom, da so poslušali glas svoje vesti in škofa prej kakor komuniste; vsem pa to, da so skušali narod rešiti pred komunističnim uničenjem.

Ze iz obtožnice so junaki borci spoznali, da ne smejo upati na komunistično usmiljenje. Vendar so vsaj deloma še verjeli v resničnost sodnega postopka, zato so se skušali zagovarjati.

Ponosno, brez strahu ali ponižanja, so odvrgli vse očitke obtožnice. Med zagovorom je komunistična drhal kričala in zmerjala obtožence. Sodniki so vse to divjanje mirno gledali, ne da bi zaščitili zagovarjajoče. Priče, ki so nastopale, se niso ujemale v nobeni podrobnosti, saj celo glavna obremenilna priča, ki je pričala proti kaplanu Sinkarju, tega niti poznala ni. Obtoženci so spoznali, da je ves proces le komedija, ki je zavita v plašč pravnega postopanja. Prič, katere so zahtevali obtoženci, da bi dokazali svojo nedolžnost, sodniki niso pustili pričati.

Po zagovoru obtožencev je pričel govoriti »general« Jaka Avšič. Njegovo verolomstvo in odpadništvo naj bi pričalo proti junakom, ki so se zvesti dani prisegi in časti v najtežjem času in okoliščinah borili za boljše narodno bodočnost. Za njim so teatersko nastopili trije zagovorniki. Njihov na-

stop je imel namen povečati resnost trenutka. Saj niso mislili zagovarjati obtožencev, branili so sebe in se opravičevali, da morajo ravno oni igrati vlogo zagovornikov.

Tedaj so še enkrat vstali nekateri obtoženci: poročnik Sterniša, Malovrh, Sinkar. Niso se hoteli več zagovarjati. Eno misel so povedali: da se ne ke-sajo svojih dejanj in ravnanja, ki je bilo edino pravilno, da se ne zavedajo nobene krivde, ki bi terjala zanje smrt, da z veseljem darujejo svoja življenja za slovenski narod, če je to potrebno.

Komunistična drhal zasmehuje lačne in utrujene obtožence

Med vso komedijo so naredili odmor, ko se je sodni zbor umaknil k posvetovanju. Toda v resnici so hoteli obtožence prepustiti zasmehovanju komunistične množice. Po 15 ur trajajočem procesu so izmučenim, lačnim obtožencem dodali še 7 ur najhujših duševnih muk. Nalašč so sklicevali množico, da je zmerjala, pljuvala in vpila nad junaki, katerim je notranja zavest o pravilnosti njihovih dejanj dajala moč, da so vzdržali ponosni in mirni.

»Sodni zbor« se je vrnil in dr. Kržišnik je imel za obtožence obtožbo »veleizdajec« in zaradi te smrt. Le kaplana Mavca, Bačnika, Jermana in Jesenovca so obsodili na prisilno delo, češ da ni bilo zadosti dokazov za »veleizdajec«.

Tudi konec procesa je bil že prej določen. Obtoženci so to vedeli, vendar so poslušali z zravnanimi glavami. Zavedali so se pomena svoje žrtve: iz njihovih zgledov bodo rasli junaki.

Danes pred enim letom se je 16 junakov poslavljal od življenja

12. oktobra ob pol sedmih zvečer se je 16 junakov poslavljal od sojetnikov. Okrepani s sv. popotnico, zvezani z žico in vrvjso so na morišču v Mozlju padli kot žrtve preračunane justične umora: Sterniša Marijan, Vošner Pavel, Sinkar Tone, Malovrh France, Milovanović Mladen, Marinič Rudolf, Lisac Ivan, Konečnik Ljubo, Končan Marijan, Tomažič Drago, Kien Vladimir, Stepec Jože, Murn France, Mihelič Franc, Capuder Gabriel, Habič Viktor.

»Bodite složni, molite za nas!«

Danes je obletnica njihovega umora. Njihova oporoka se izvršuje: »Bodite složni, molite za nas!« V času, ko se je vsega slovenskega naroda loteval obup, so padli ti junaki-mučenci. Njihova žrtve je temelj naši protikomunistični borbi. »Bodite složni, molite za nas!« Kdo je tako pomnožil protikomunistične vrste, če ne blagoslov njihove mučeniške prelite krvi. Slovenski narod ne bo nikdar pustil izbrisati spomina na te junake; v Slovenskem domobranstvu imajo izvrševalce svoje oporoke.

Žrtvam hvaležen spomin, morilecem obtožba vsega naroda

Spomin na teh 16 junakov in ostalih, ki so bili umorjeni v isti noči, nam bo svet. Toda vpije po pravici, s katero so se morilci norčevali tik pred smrtjo iz teh mučencev. Ta spomin bo preplavljal vso zločinsko in pretekano taktiko, s katero hočejo komunisti zabrisati svojo krvavo pot skozi slovenski narod. Nobena stvar jim ni sveta, to dokazuje »proces« v Kočevju. Komunistični sodniki so dvakratni morilci: izrabili so pravo in pod videzom pravnega zakonitega postopanja so izvršili zločin. Ves slovenski narod danes nastopa kot tožnik. Le dvoje čuti ob tej obletnici: do mučencev hvaležen spomin, do morilcev, do komunistov, p obtožbo, ki terja pravico.

En dan božjega usmiljenja

Kadar smo v cerkvi, molimo in zdi se nam, da razumemo božje misli. Toda le prehitro se pokaže, da nam vera ni vsidrana globoko v duši.

Pokaže se to zlasti v naših »visokih« razgovorih o politiki, vojski in bodočnosti. Vse naše razlaganje in razglabljanje nima sledu o veri. Ne mislimo, da bi morali kar naprej govoriti o Bogu in veri, ne, ne gre za to. Človek, ki je kristjan v vsej globini svoje duše, ne govori morda veliko o Bogu, toda vse njegovo gledanje na dogodke je krščansko.

Ni materialist samo komunist, ki živi kot da ni Boga. Tudi katoličani smo materialisti, ko enostransko gledamo na sedanjost in bodočnost. Menimo, da je zgodovina odvisna od množic tankov in aeroplanov, sodimo o tej stvari in o drugi, pa mislimo, da je vse odvisno od kupov železa in sodov nafte. Od tod ves naš nemir in beganje, ker mislimo, da je božja roka okrajšana in nam ne more nihče pomagati.

Vsa naša bodočnost zavisi od tega, kakšna je božja sodba o nas. Vemo, da ni nihče čist in brez madeža pred njegovimi očmi, ves narod namreč ne bo nikdar svetnik. Prevelika je človekova slabost in premočno zlo, ki je v nas.

Pomembnejše je vprašanje, če smo vredni božjega usmiljenja. Mar

se je narod spreobrnil k svojemu Bogu? Ne delajmo si utvar in ne mislimo samo na tanke in topove. To je materialistično gledanje, življenjski materializem politike in zgodovine. Narod se bo rešil in otel samo, če si je naklonil božje usmiljenje. En dan božje jeze more uničiti, kar smo stoletja z ljubeznijo in trudom zgradili, en dan božjega usmiljenja nam je toliko kot sto let dela in naporov.

Komunizma ne bomo premagali samo z orožjem, kakor tudi ne samo z ljubeznijo. Vzrok je v tem, da komunistom pomaga satan. Krščansko pojmovanje sedanjih dogodkov nam odkriva, da se za vsem tem delom skriva uničevalni razum Luciferja — angela prokletstva. Komunistični radio v Barceloni je dejal med špansko vojno: »Pravijo, da je z belimi Bog, mi vemo, da je z nami — satan.« Komunisti sami se nejasno zavedajo, da jim pomaga sovražnik božji.

Prazno je, če mislimo, da bomo satana premagali samo z ljubeznijo. Kristus je mnogo govoril o ljubezni, toda o satanu in njegovih pomočnikih je dejal: »Ta rod se prežene samo z molitvijo in postom!«

Molitev in pokora nas bosta rešili, seveda če bomo tudi sami vse storili, kar nam ukazuje Cerkev in naša pamet. Bog pa klone samo pred molitvijo in pokoro.

Smrtna celica št. 1 v kočevskem gradu

V kočevskem gradu je cela vrsta celic, med katerimi sta bili najbolj zanimivi dve. Prva, takojmenovana smrtna celica št. 1 je imela vhod s hodnika, ki je tekel ob dvorišni strani in je bila prva po redu. Tako kakor tudi vse naslednje je imela majhna zamreženo okno, ki je bilo dokaj visoko. Zadnja celica, ob tem hodniku pa je bila temnica. Velikost teh celic je odgovarjala tedanjim masovnim pokoljem, ki jih je uprizarjalo lažno in mazvano rdeče sodišče v Kočevju. Okrog tri metre je bila vsaka celica široka, po šest metrov pa so bile dolge. Zato pa so natrpali v vsako tudi do 40 jetnikov.

Prva celica je postala znamenita zaradi tega, ker je bila za jetnike zadnja postaja na poti v smrt. Načine, ki smo jih mnogi Slovenci doživljali tudi v ljubljanskih zaporih leta 1942, so namreč rdeči rablji spretno posnemali. Tako so kaj radi klicali iz celic posamezne jetnike in jih prestavljali v druge celice. Tiste, ki so jih obsodili, so navadno najprej vrnil nazaj v stare celice, kjer so pred procesom prebivali. Tam so obsojenci lahko povedali drugim, kako čudovita je rdeča pravica. Tam so tudi lahko povedali, na kaj so bili obsojeni. Na ta način je rdeči teror hotel mečati druge jetnike. Mečanju je služilo tudi nadaljnje postopanje. Obsojence so namreč pred izvršitvijo obsodbe pobrali iz celic in jih vse skupaj nagnali v smrtno celico št. 1, ki je prav zato dobila tudi to ime. Iz te celice so potem nastopali ponoči ali proti ranemu jutru jetniki zadnji pot v gozdove in v neznane grobove. Iz te celice so bile odgnane tudi mozelske žrtve, ki se jih posebej spominjamo te dni.

Kljub temu, da je v smrtni celici št. 1 bila vedno le družba na smrt obsojenih, od katerih se je rešilo le toliko, da danes morejo pričati o tistih najstrašnejših dnevih v Kočevju, kljub temu ta celica ni

videla obupancev ali bojazljivcev, ki bi trepetali pred smrtjo. Nasprotno, le junaške fante je sprejemala. To je junastvo je izpričano na gosto popisanih zidovih, kjer so se podpisovali na smrt obsojeni, kjer so pisali sami sebi svoje osmrtnice in kjer so s svinčnikom praskali zadnje pozdrave svojim dragim. Težko je iz velike obilice podpisov izbrati najprimernejše, najznačilnejše. Človek zamisli obstane ob velikem resnem »stenskem« koledarju, ki so si ga jetniki s svinčnikom narisali v razpredelnico na zidu. S petkom se začel je 15. okt. ter se vleče do konca decembra. Dnevi so nekateri močno prečrtani. Tudi posamezni znaki so v posameznih datumi. Kdo ve, kaj so pomenili tistim, ki so jih pisali.

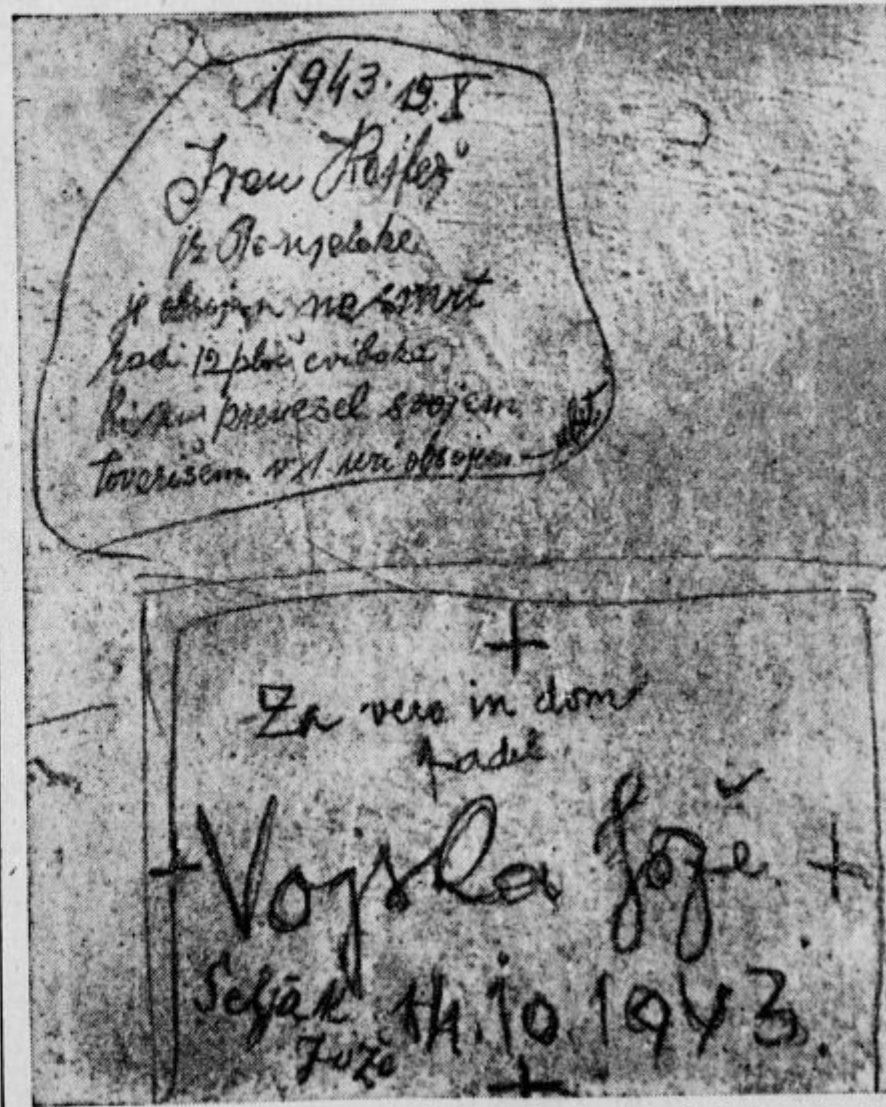
Vse bolj ganljivi pa so napisi in podpisi. Premnogim je videti, da jih je pisala težka kmečka roka. Kar vidim ga, kako si je pisal osmrtnico: »Kmet Stanislav — ustreljen od komunistov za domovino 12. 10. 1943.« Kaj hočete in kaj morete pripomniti k osmrtnici Ivana Kajfeza? Kaj dodati k osmrtnici, ki jo imata Vojška Jože in Seljak Jože? (Glej sliko!) Ure in ure bi mogel človek strmeti v blede razprskane in ponekod tako na gosto popisane stene smrtnih celic. V to celico bi posadil če bi bilo mogoče, vse tiste, ki še danes verujejo v tisto bajko o izdajalcih. Pa ne zato, da bi zaprti doživljali isto usodo. Ne! Samo zato, da bi se na svoje oči prepričali, zakaj so umirali fantje, ki so si pisali oporoke na zid. Da bi obstali pred Kajfezevo osmrtnico, ki je poleg drugih, ki izpričujejo ljubezen do domovine in Boga, še najmočnejši dokaz pravega prijateljstva in tovarštva, ki ga rdeča drhal, katere ponavlja ob vsaki drugi besedi poslušni naslov »tovariš«, nikdar in nikjer pozna la ni. Le preberite jo in se zamislite

Der Innenhof in der Burg von Gottschee. — Dvorišče kočevskega gradu. Na levi v ozadju vhod v celice, ki je rodil do celice s jetniki.

Durch Artilleriebeschuss wurde die Burg im Gottschee stark mitgenommen. — S topniškimi strelji je bil kočevski grad hudo prizadet.

Zwei Inschriften in der Todeszelle Nr. 1. — Dva izmed poslovnih napisov na steni smrtnice št. 1.

Poziv k pomnoženim molitvam

Naša verska, narodna in obče človeška dolžnost v tem odločilnem času je, da s pomnoženimi in vsaj trdnimi molitvami, ki jo mora prevečati neomahljivo zaupanje, pomagamo sprostiti od Boga njegovo posebno varstvo, v ljudeh pa tako dušno razpoloženje, da bodo hoteli in znali božje darove prav sprejeti in z njimi urediti bodoče razmere v vsakem pogledu po božji volji. Samo to more namreč prinesiti ljudem pravičen mir in človeka dostojno življenje vsem, ki hočejo z delom v redu in disciplini sebe in svoje preživljati.

To svojo molitveno dolžnost hočemo skupno opraviti zlasti v mesecu oktobru in novembru. Pred misijonsko nedeljo naj se opravi ob 13. do 21. oktobra

BARAGOVA DEVETDNEVNICA

za beatifikacijo Friderika Baraga in za misijone. Velikodušnost v molitvi in delu za misijone nagne božje Srce k pravi taki in še večji velikodušnosti do nas, da dobimo potrebne milosti za korenito in trajno duhovno prerodenje. Friderik Baraga pa, ki je sin našega naroda, nam bo pomagal srečno premagati sedanje ovire in nas pripeljal v mirnejšo dobo, tudi čudežno, če bo to Bogu všeč. Saj moramo prav v ta namen moliti, da bi Bog Friderika Baraga s čudeži proslavil, ker to je nujen pogoj, da bo mogel biti od Cerkve prištet zveličanim.

† Gregorij, škof.

S temi resnimi besedami nas opozarja v zadnjem »Škofijskem listu« preživljeni nadpastir na dolžnost, da pomnožimo svoje molitve v oktobru in novembru in da jih devet dni pred misijonsko nedeljo obrnemo še posebno zaupno k svetniškemu sinu našega naroda, škofu Frideriku Baragi. On je proslavil Boga na zemlji s tako junaškimi deli za zveličanje duš v domovini in med Indijanci, da smemo po pravici upati, da bo tudi njega Bog proslavil z izrednimi uslišanji naših prošelj, če se bomo dovolj zaupno k njemu zatekli. Opravljamo zato radi Baragovo devetdnevno, h kateri smo povabljeni, saj bomo tako pomagali svojemu narodu in misijonom, pa tudi svojemu rojaku Baragi do časti oltarja.

Dogodki in novice današnjega dne

NOVI GROBOVI

† Marija Arhar. Po dolgotrajni in težki bolezni je preminula gospodična Marija Arhar, upokojenka Tobačne tovarne. K zadnjemu počitku jo bodo spremlili v četrtek, 12. t. m., ob treh popoldne iz kapele sv. Marije na Zalah.

† Branko Virant. V borbi za Boga in domovino je daroval svoje mlado življenje za boljše bodočnost našega naroda Branko Virant, doma iz Device Marije v Polju. Pokopali so ga v petek, 6. oktobra.

† Helena Zalar. V Ljubljani je v Boga zaspala gospa Helena Zalar, roj. Potočnik, žena pekarskega mojstra. Blago mater bodo pokopali v petek ob 3 pop. iz kapele sv. Andreja na Zalah. Naj rajnim sveti večna luč, vsem njihovim dragim naše iskreno sožalje.

ZGODOVINSKI PABERKI

13. vinetoka

1781 leta je cesar Jožef II. izdal tolerančni patent, s katerim je priznal enakopravnost vseh ver na svojem državnem ozemlju. V uresničevanju idej prosvetljenega absolutizma je šel Jožef II. pri cerkvenih reformah mnogokrat predaleč in v podrobnosti. Uki-

nil je številne pravice, določil število sveč, ki smejo goreti na oltarju, ukazal naj se pri pokopavanju mrličev uporablja mesto truge platno itd. Večino teh reform je po njegovi smrti Leopold II. odpravil, v veljavi pa je ostal tolerančni patent in nova farna ureditev, ki je še danes v glavnem ista.

1832 leta se je rodil v Lesovesem Ivan Cebul, ameriški misijonar. Gimnazijo in bogoslovje je dokončal v Ljubljani in je bil kaplan v Poljanah in Kranju. Na povabilo škofa Barage, s katerim se je seznanil že v semenišču, je odšel l. 1859. v Ameriko. Prvo leto je deloval v Minnesota Mine in se je naučil francoskega in angleškega jezika. Zaradi izredne nadarjenosti ga je poslal Baraga na misijonsko postajo v severnem Wisconsinu in Michiganu. Deloval je nekaj časa skupno z Barago v La Pointu, ostal je tu in zgradil še danes stoječo cerkev. Njegovo misijonsko področje je bilo zelo veliko in postaje na daleč raztresene, zato je moral prebiti cele tedne na potu v izvrševanju duhovniških dolžnosti. V l. 1872. je obiskal domače kraje, pa se je že naslednje leto vrnil v svoje misijone. Deloval je sedaj v

Človek je silno slaba stvar, toda eno moč ima, ki pa jo zna premalo ceniti: To je moč osrečevati druge. (Faber.)

Kolektor

Četrtek, 12. vinetoka: Maksimilijan, škof; Dominica, mučenica; 4966 afriških muš; Petek, 13. vinetoka: Edvard III., kralj; Venedig, opat; Simpert, škof.

Dramsko gledališče

»Kar hočete. Red Četrtek, Ob 18.

Operno gledališče

»Faust. Izven. Ob 18.

Kino Matica

»Vizija na jezeru« ob 16 in 19.

Kino Union

»Njen prvi doživljaj« ob 16 in 19,15.

Kino Sloga

»Zakaj lažeh, Elizabeta?« ob 16 in 19.

Lekarnaška služba

Nočno službo imajo lekarnarje: Dr. Piccoli, Dunajska cesta 6; mr. Hošvar, Celovška cesta 62, in mr. Gartus, Mosta, Zaloška cesta.

II. sinfonični koncert

II. sinfonični koncert »Radia Ljubljane«, ki ga bo izvajal pomnoženi radijski orkester pod vodstvom dirigenta Draga M. Siljanca ob sodelovanju solista-pianista, prof. Antona Trosta, se bo vršil v ponedeljek, 16. t. m., ob 19 v veliki univ. dvorani. Obsegal bo naslednji spored:

Mozart: Mali nočni koncert; Chopin: Prvi veliki koncert za klavir in orkester v e-molu, op. 11; Škerjanc: »Mafekas«, koreografska glasbena pesnitev po noveli Ivana Cankarja; R. Strauss: »Don Juan«, glasbena pesnitev na besedilo Nikolaja Lenaua, op. 20. Predprodaja vstopnic bo v knjigarni »Glasbene Matice«.

Marinette-u. Tu je zbolel na očeh in je odšel na Francosko, kjer je postal župnik v neki fari v versailleški škofiji. Toda klic misijonov je bil močnejši in se je neozdravljen vrnil v Michigan. V tem področju je deloval na številnih misijonskih postajah in l. 1898. 5. avgusta umrl v Garden Bay. Kakor vsi misijonarji se tudi Cebul ni mogel ustanoviti na enem kraju. Kamor koli je prišel, je bil priljubljen. Bil je izvrsten glasbenik in dober govornik.

Državne novice

Sveta maša za viškimi žrtvami komunizma. V četrtek, 12. t. m., bo ob 7.30 darovana v cerkvi svetega Antona na Viču spominna sveta maša ob obletnici mučeniške smrti narodnih junakov Rudija Mariniča in njegovih 15 tovarišev z Viča. Somiselniki, prijatelji in znanci bodo z udeležbo potrdili zvestobo njih idealom.

Sv. maša za dušne ob obletnici za pok. g. Francem Malovrhom, kaplanom, bo v četrtek, 12. t. m., ob 7 v frančiškanski cerkvi. Vabljeni prijatelji in znanci.

Imenovanje na grob pok. g. Verhove Jerica darujejo ožji sorodniki lir 100 za Vinčenčijevo konferenco sv. Cirila in Metoda, Beograd, Bog plačaj!

Sv. maša za rajnim gosp. Tonom Stankarjem bo v petek ob pol 9 pri Brezjanaki Materi božji.

Bele vrtnice - Sestra Dragica

Spisala Tilka Lamprechtova. Knjiga je lepo vezana. Dobi se v upravi »Vigreda«, Slomškova 1, in v knjigarnah.

Kmečka kultura je aktualna knjižica. To so sodobna razmišljanja slovenskega človeka o njenih vrednotah. Knjigo je uredil univ. prof. dr. Fr. Stele. Založila jo je Mohorjeva družba.

Ob obletnici smrti bo v četrtek, 12. t. m., ob 6.30 v tukajšnji uršulinski cerkvi sveta maša za pok. Franca Malovrha, bivšega kaplana v Moravčah. Znanci in prijatelji pok. gospoda lepo vabljeni.

Pevke in pevec stolnega kora! V petek ob 7.30 bo v stolnici škofov Requiem za žrtve iz Grčarje. Vljudno prosimo za sodelovanje! — Ravnatelj stolnega kora.

Naša borba

je naslov novi knjižici, ki izide te dni.

Formice pastile za desinfekcijo ust in grla dobite v lekarnah.

Nimate volnene obleke? Tudi brez nje boste izhajali!

Vpisovanje v trgovsko učilišče »Christof« učni zavod, Ljubljana, Dombranska 15. Za enoletni trgovski tečaj in Višji trgovski tečaj dnevno. Pričetek pouka 12. oktobra. Prospekt na razpolago. — Ravnateljstvo.

»Škof Baraga« (oktobrska številka »Knjižice«) se dobi v Mladinski zalozbi — Stari trg 30 in na Rakovniku. Cena 1.50 lire, spisatelj Karel Mauser.

Večerni trgovski tečaj — središče mesta — pri Trgovskem učnem zavodu, Kongorini trg 2-11. prične s poukom 16. oktobra (knjigovodstvo, korespondenca, trg. računstvo, stenografija, jezik, strojeopisje). Izbiro predmetov po želji. Vpisovanje dnevno.

Naznanila ljubljanskih prireditelj

Dramsko gledališče

Četrtek, 12. oktobra, ob 18: »Kar hočete.« Red Četrtek.

Petek, 13. oktobra: Zaprt.

P. t. abonenti bodo imeli kot naslednje redne abonentske predstave Linhartovo komedijo: »MATEJ SE ZENI«, ki jo bodo izvajali člani Dramskega studija s sodelovanjem nekaterih dramških članov. Za abonente bo ta predstava, ki jih bo seznanila s mladim igralnim naraščanjem, vsakakor zanimiva in bo pomenila v zbiru ostalih iger prijetno izpremembo.

Operno gledališče

Četrtek, 12. oktobra, ob 18: »Faust. Izven. Ob 18.

Petek, 13. oktobra: Zaprt.

Ch. Gounod: »FAUST«. Opera v petih dejanjih. Po Goetheju napisala J. Barbier in M. Carré. Osebe: Faust — Čuden; Mefisto — Popov; Margareta — Vidaličeva; Valentin, njen brat — Janko; Marta, njena sestra — Golobova; Siebel, študent — Bukovčeva; Wagner — Delničar.

Zadnja knjiga I. letnika poljudnoznanstvene knjižnice »SVET«

»TAJNE NARAVE«

je že v prvih dneh po izidu naletela na nepričakovano veliko zanimanje. Knjiga je gotovo edinstvena na našem knjižnem trgu in jo zaradi tega prav posebno toplo priporočamo učeli se mladini. Edinstvene so tudi slike, ki jo krasi. Preberite tudi vi to knjigo, saj vas bo prav gotovo navdušila!

Naročite se tudi vi na »Svetovec poljudnoznanstvene knjige!« »Svetovec« knjige ne smejo manjkati na nobeni knjižni polici!

KULTURNI OBZORNİK

Jančkova »Jenufa« v Operi

V zadnjih opernih sezonah je bila že skoraj navada, da smo v pričetku, v nekaki predsezoni, slišali ponovitve nekaterih navadno lažjih del, nastudiranih še v prejšnji sezoni, s katerimi so se pevci in godbeniki nekako vrgli in se tako pripravili za težje naloge. Letos nam je uprava kar za začetek postregla z delom, ki je, če ne po nastanku, gotovo po izrazu najsoodobodnejše, kar smo jih v zadnjih letih slišali; to je Jančkova »Jenufa«, delo, ki je nastalo že pred dobrimi 40 leti, s katerim pa je skladatelj svoje vrstnike za nekaj desetletij prehitel. Čeprav je glasbeni razvoj v tem razdobju napravil dosti strmo, pa tudi ovinkasto pot, zaradi česar je bilo v tej proizvodnji tudi mnogo neuspešnih ekstremnih poskusov, učinkuje Jančkova »Jenufa« še danes povsem sodobno, predvsem pa zdravo. Gotovo je v njej marsikaj problematičnega, kot je to slučaj pri vsakem delu, ki išče za novim izrazom. Tako je zlasti pevska stran »Jenufe« poslušalcem, ki so v zadnjih letih poslušali pretežno italijanske, francoske pa po nastanku večinskega starejše operne tvorbe skladateljev drugih narodnosti, dokaj tuja. Janček, ki je vir svojih melodij iskal v besedi sami, je s tem operni melodiki odprl sicer novo polje, pa drugi operni skladatelji konaj da

izrabljajo v večji meri. Vzroki za to so lahko različni. Morda bo eden od njih tudi ta, da melodija, ki ima, v izvorni besedi peti, neko upravičenost, doslednost in naravno mikavnost, v drug jezik prestavljena te lastnosti v veliki meri utrpí, včasih postane celo neokretna in z besedo neskladna. — Kakor je Janček v prisluskuvanju melodijem bogastvu slovaške govornice in narodnih napevov pokazal čudovito tenkoslušnost, tako je tudi svez in iznajdljiv v orkestralnem izrazu. Če pristojemo k temu še dejanje, ki je grajeno z doslednostjo, kot je zaman iščemo pri toliko drugih operah, potem je iz teh komponent lahko nastala tvorba, ki izšili spoštovanje in občudovanje tudi poslušalcu, ki bi v kakoli stvari zavzel do nje svoje etališče.

Izvedba »Jenufe« v naši Operi je bila, v velikih obrisih gledano, zelo dobra. Skušnja sicer uči, da je na svetu malo pevcev, ki bi se, če bi jim dali na izbiro na eni strani vloge, polno bogate, že preizkušene melodike, na drugi strani pa problematično vlogo, za osebno pevsko izživiljanje manj privlačno, odločili raje za drugo; koncertni nastopi to trditve potrjujejo. Jančkovo »Jenufo« bi v nekem oziru šteli v drugo vrsto. Vendar so se naši pevci zavzeli za to delo z vso ljubeznijo, kar jim je zagotovilo tako lep uspeh. Tudi so se v svoje vloge, ki

Slovenci — berite!

DIVIZIJSKI GENERAL LEON RUPNIK
BOLJŠEVIZEM
ORODJE MEDNARODNEGA ŽIDOVSTVA

Slovenski prezident
svojemu narodu.

22. september
1943-1944

Knjigo dobite v vseh
knjigarnah in zalozbah.

tudi zvečer. Zahtevajte prospekt. — Ravnateljstvo.

! Ste se prehladili in bi radi
tako ozdravili? Lahko vam pomagamo

Specialni tečaj knjigovodstva, stenografije, strojeopisa itd. prične 12. oktobra. — Praktično znanje, koristno vsakomur. — Izbiro predmeta po želji. — Informacije: Trgovsko učilišče »Christof« učni zavod, Dombranska 15.

POIZVEDOVANJA

Izgubila sem zlat prstan z večjim modrim kamnom, najbrž v frančiškanski cerkvi. Najdite! Naj ga odda proti nagradi v upravi »Slovenca«.

Izgubila sem med alarmom od Ulte 3. maja po Bleiweisovi cesti do Uniona, otroški golozar. Pošten najdite! Naj ga proti nagradi odda na oglasni oddelek »Slovenca«.

Rdeči križ poroča

Zahvala. Trgovsko društvo »Merkur« v Ljubljani je darovalo RK lir 300 za pake vojnemu ujetniku. Prisrčna hvala!

12. oktobra 1943 v kočevskih zaporih

Spokojna in tiha noč je legla oni večer na kočevsko mesto. V daljavi so se gorele rdeče zarje in metale strašne krvave sence na mesto smrti. Vse je bilo v prižakovanju nečesa velikega. To morečo tišino je samo tu in tam pretrgala umazana pesem pijanih krivolokov in z ogabnimi kletvami okrašena povelja komunističnih zločincov.

Najbolj grozni trenutki pa so se v onem večeru odigrali v temnih kočevskih zaporih. Tu se je tedaj po komunističnem mnenju končevalo zadnje dejanje komunistične revolucije, saj je padel eklep, da bodo to noč dali svoje življenje vsi oni, ki so narod, slovensko zemljo in Boga bolj ljubili kot Lenina, Marxa in krvavo revolucijo. Toda zmogli so se. V tej noči se je namreč odigralo prvo dejanje vetajenja slovenskega naroda, čeprav v krvi in smrti.

Dve sto in več okostenelih in seestranih mož nas je v oni noči čakalo, kdaj nas pokliče surovi glas rdečega krivnika in nam pove zadnjo, odrešilno besedo: smrt.

Cepeli smo stienjeni ob mrzlih, vlažnih stenah, beseda na ustih nam je umrla. Ze smo zaključili račune s tem svetom, naša misel je splavala v onostranstvo in se dolgo mudila v večnih božjih prostorih. Komaj smo si upali pogledati drug drugemu v obraz, saj smo vedeli, da bo to izsušeno in izmučeno lice v kratkem zalila kri, da bo moj prijatelj čez droben hip zgrmel v grob in jaz nani. Tako smo se ljubili med seboj, da bi dali življenje drugo za drugega. Nič ni bilo razlik med nami, čeprav smo ljubili samo eno: zemljo slovensko in Boga.

Strašni so bili oni trenutki, dolgi kot večnost. Tih kot v grobu je bilo v celicah, samo vzdihovi do smrti onemoglih in seestranih so včasih pretrgali to tišino. Tako jasno mi stopajo danes pred oči obrazi teh mojih sotrpinov-mučencev. V temnem kotu kletiča Vojaka in Seljak in polglasno molita sveti rožni venec. V drugem kotu se skrivata mlad duhovnik in žitnik in urejata račune z Bogom. Hrvat Ilija stiska svoj obraz v kočene dlani in joka za ženo in otroki. Tik pod zamreženo lino sedi na vlažnih tleh Vošnjak in na kolenih piše na umazan list zadnje pozdrave mali Bojanki. Nekam v daljavo je zatopljen Steniša, morda misli na svojo zaročenko, ki ga čaka v lepi Gorinjski. Nasmeha je Šinkarjev Tonček, njegova duša je polna zavesti, da je izpolnil nalogo, ki mu jo je dal Bog in trpeči narod. To noč vetajajo pred mojimi očmi iz zapuščene groba v Mozilju vsi, prav vsi in obnavljajo svoje oporoke, ki so jih zapisali s krvjo pred letom dni...

To morečo tišino kočevskih arestov pa nenadoma pretrga zateglo ropotanje železnih zapahov na hodniku. Zunaj na hodniku se zasliši divji smeh in kričanje, v daljavi pa hrešči harmonika, kot bi odhajal na svatbo. Zbudili smo se vsak iz svojih sanj in spominov. Pri mali lincii v vratih smo opazili, kako je v hodnik vdrla četa razcapanih zločincov in se urejala ob stenah hodnika. Vsi do zadnjega smo vedeli, da je sedaj prišlo poslednje: smrt, rešitev za nas.

»Fantje, sedaj gremo na zadnje romanje!« se je nekdo oglašil. Človek bi mislil, da bomo zajokali, pa ne, tudi v

smrti smo hoteli junaki ostati. Zaradi onemoglosti smo si drug drugemu pomagali na noge. Kot nas je lepa slovenska pesem spremljala v življenju, kot nam je lažala trpljenje v kočevskih zaporih, tako naj nas spremlja tudi v smrti. Od vse slovenske zemlje smo se s posmijem poslovili: Pojdem na Stajersko... Tam, kjer teče bistra Zila... Oj Triglav, moj dom... Soča voda je čumelala... En starček je živel... pesem za pesmijo je žuborela iz naših grl. Čudim se, od kod smo jemali v tisti noči moči, tako jasni, čisti in močni so bili naši glasovi, da so se tresli debeli zidovi kočevskega gradu. Danes vem, moč smo zajemali iz globoke, čiste, neoskrunjene in močne ljubezni do tako ljubljene in trpeče slovenske zemlje, za katero smo šli v smrt. Še morilec zunaj na hodniku so onemeli, zastal jim je dih, kaj takega niso pričakovali. Se »Hej Slovenci...« je zadonela po vseh celicah, tedaj pa so morilec zunaj že vse uredili. Zaječali so železni zapah, odprla so se težka vrata in na vratih se pojavil satanski obraz »Cortea«.

»Steniša Marijan, Vošnjak Pavle, Šinkar Anton, Malovrh France, Mihelič France itd., so kot strele padala imena v celico št. 1. Šestnajet junakov, šestnajet mučencev je stopilo na razsvetljeni hodnik. Ponosno so stopali, zvrnane so bile njihove glave, saj so se zavedali, da gre do sedaj žrtvovati vse za svoj narod. Na hodniku je Šinkar vprašal zbrane morilce, kdo ga bo streljal. Nekdo se je oglašil in Šinkar mu je dal svoje lepe čevlje v spomin. Prav tako je dal Mihelič svoj vetrni jopič svojemu morilcu kot nagrado. Njunemu zgledu je sledilo še mnogo drugih, tako da so na pol nagi stali na mrzlem hodniku.

»Cortea« je zbranim v slovesnem tonu še prečital odlok izvršnega odbora, da je zavrnjena njihova prošnja za pomilostitev in so vsi kot zvezdajalci slovenskega naroda obojeni na smrt. Krivniki so se nato kot hijene spustili na slovenske junake. Zvezali so jim roke na hrbtu in nato še celo vrsto povezali skupaj z debelo vrvjo. Delo je bilo hitro končano, saj so ga opravljali res z velikim veseljem. Tedaj pa zadoni na hodniku močnejši Cortea: »Napreje!«

Vsi, ki smo še ostali v celicah, smo se zdržnili, tudi v nas je za hip življenje zastalo. Oni zunaj pa so kot zmagovalci zaklicali kot en moč: »Fantje, zbogom! Ne klonite pred rdečimi zločinci! Vztrajajte na poti, ki smo jo s krvjo zaznamovali mi! Če ostanete živi, maščujte našo smrt! Ljubite svojo zemljo, kot smo jo ljubili mi! Fantje, zbogom!« — Tudi mi smo jim zaklicali v pozdrav, naše duše pa so prisegle, da bomo izpolnili njihovo oporočo.

Zunaj je že čakal tovarni avto. Kot živino so jih zmetali nanj. Mi smo se gnetli pri zamreženih oknih, naše oči so iskale v temi, da bi svoje najdražje še enkrat vsaj s pogledom objeli. Pa jih ni bilo videti več, samo medli glasovi neke pobožne pesmi so drhteli v temno noč.

V Mozilju jih je čakala velika, črna jama. Tu jim je zapela strojna poslednja pesem hudobnega sveta. Šestnajst mladih življenj je omahnilo v grob kot seme novega slovenskega naroda.

Samo za hip smo v celicah onemeli, pa smo se že sprijaznili s svojo usodo.

Obvestila prehranjevalnega zavoda v Ljubljani

Delitev zaseke za november

V četrtek, petek in soboto (12., 13. in 14. oktobra) dobijo zmožni ljubljanskega bloka (stanujoči) potrošniki pri svojem stalnem merilu zaseke za mesec november.

Mesarnji bodo delili zaseke na maslobojne zaseke (rumenkaste barve, brez preiskanih črt), datum od vključno 4. do 31. oktobra (1. del zaseke od 1. do 3. oktobra so določeni za nap. 0,5 del olja za oktober). Potrošniki s strani 27 dnevnimi odrezki za maslobo, prejeto 350 g zaseke, s samo spodnjo vrsto odrezkov od 24. do 31. oktobra po 100 g zaseke. Zaseke bodo delili mesarnji ves dan najpozneje od pol 9 do 5 in sicer:

V četrtek mesarnji s začelnico A-J, v petek, K-P, in v soboto R-Z.

Zaseke dvignete mesarnji na klavnici na določeni dan ob 6 zjutraj; preostalo zaseke pa vrnejo na klavnico drugi dan od 9 do 11. Zaseke, ki bi ostale po delitvi v soboto, naj vrnejo v ponedeljek ob istem času.

Urejene in nalepljene odrezke predložijo mesarnji Prevodu, Gospodarska ulica 12-1, soba št. 10 v ponedeljek, dne 16. oktobra dopolnoma.

Delitev zaseke občanom zunaj ljubljanskega bloka bo objavljena pozneje.

Osebe, ki se hranijo v gostinskih obratih, lahko zamenjajo oktobrske maslobojne odrezke za posebno gostinsko nakaznico v višini po 25. X. t. l.

Razdeljevanje krompirja

Potrošniki v mestu Ljubljani dobijo 4 kg krompirja na odrezke št. 21, 22, 23 in 24 krompirjeve nakaznice pri naslednjih trgovcih: Gospodarska zadruga (Dunajska c.), Kmetijska družba (Novi trg), L. del. konzumno društvo, Ekonom (Kološevska), Gregor (Dunajska), Herz (Rožna dolina), Jelačin (Aškerčeva), Konzumno društvo (Vlbi), Skupna nabavna zadruga (Dunajska), Sindikat trgovcev s sadjem, Marinko (Prisojna), Motoh (Krekov trg), Nabavljena zadruga šelenciarjev, Nabavljena zadruga drž. uslužbenec, Sever in Co. (Gospodarska), Sarabon (Zaloška), Stučar (Dunajska, Bežigrad), Mežan (Medvedova), Kačar (Sv. Petra c.), Jurčič (Dunajska).

sko), Konzumna zadruga (Medvedova - Sl. ška), Pengov (Karlovška), Pezdur (Gradiška) in Pezdur (Vodovodna).

Red razdeljevanja je naslednji: 12. X. potrošniki s začetno črko od A-F, 13. X. od G-M, 14. X. od N-S in 16. X. vsi ostali in zamudniki.

Prodajna cena 4 lire za kg.

Zamudniki lahko dvignejo samo še do 14. t. m. italijanski krompir na odrezke 1-20 po 6 lir za kg pri trdnici Oven (Hrenova ul. 19) in na stojnicah.

Razdeljevanje krompirja potrošnikom izven bloka

Potrošnikom, pristojnim v mestno območje, ki stanujejo izven zapornega pasu, bodo delile na mala nakazila za krompir po 30 kg krompirja na osebo naslednje tvrdke:

- za okraj Brdo: Margon, Kolman (Brdo), za okraj Dravice: Gospodarska zadruga (Dravice),
- za okraj Ježica: Pečnik (Dunajska c.), za okraj Rudnik: Podobnik (Rudnik 123).

Potrošniki, stanujoči na Cesti dveh cesarjev, Cesti v Zeleni log in Poti na Rakovo Jelšo, dobijo krompir pri Kmetijski družbi (Novi trg).

Tvrdba mora nakazila odvzeti, ker bo s njimi opravičila prodajo krompirja.

Ako bi tvrdki krompirja zmanjkalo, naj takoj sporoči Prevodu, da ga dobi še potrebno količino.

Prodajna cena: 4 lire za kilogram.

Vse razdeljevalce jabolk

opozarjamo, da opravičilo njih prodajo na odrezke mladinske nakaznice in bolniške nakazila, najkasneje do 13. t. m. Odrezki morajo biti nalepljeni in prežigosani. Predložijo naj jih Sindikatu trgovcev s sadjem, s seznanom, kjer mora biti razvidno, koliko odrezkov je predloženih.

Nakazila za marmelado

Trgovci in zadruga v Ljubljani dvignejo pri Prevodu, Novi trg 4-11, nakazila za marmelado, potrebno za delitev v oktobru, po naslednjem redu:

- v petek, 13. t. m. A-M in v soboto, 14. t. m. N-Z.

Deliti pričnemo ob pol 8. uri.

Vsakanja Ljubljana po kronistovih zapiskih

Kontrola gob na trgu

Tržni dan v sredo, 11. t. m., je bil megletemu vremenu in času primeren. Branjevske prodajale hruške za mladino na določene odrezke. Prav mnogo je bilo napredaj zelene in rane vrtnine. Pod kostanjem je bila perutina. V eni vrsti so prodajale ženske raznovrstne gobe. V zadnji čas prihaja na trg nekaj več različnih, tudi manj užitnih gob, ki jih natančno pregleda poprej pred prodajo tržna kontrola. Ta je kot druga leta nameščena v posebni lopi ob Mahrovi hiši. Zadnji čas prinašajo ženske na trg do 20 kosar teh gob razen jurčkov, ki so na Vodnikovem trgu izredna redkost. Jurčki debe odjemalce že po raznih stanovanjih. Kontrola gob se že izvršuje od začetka septembra, ko se je začela gobja sezona. Kontrolni organi letos nimajo z gobjami toliko posla kot lani in druga leta. Sedaj prihajajo na trg po navadi usnate golobice, maslenke, cigani, medvedji parkeljčki ali bolj rumene grive, rjavi ježki, lisice in druge gobe. Prav mnogo je kravjač in pečenk, gob, ki so manj užitne. Za vse te gobe je določena maksimalna cena 12 lir kg ali 5 lir liter. Tudi te gobe gospodinja hitro pokupijo. Vse gre lepo v denar.

Obsojena izkoriščevalka tuje nesreče

Najgobjeji zločinski trik je v teh viharjih našel oni, ki se ga poslužujejo brezvestni in propadli ljudje in ki izkoriščajo položaj zapornikov. Največkrat zavajajo njihove sorodnike, da jim izročijo različne stvari in denar z namenom in v dobri veri, da ga dobe svojci v zaporih. Mlada, 25letna Antonija Osredkarjeva, ki je bila že večkrat kaznovana, si je znala ustvariti stalen vir dohodkov tako, da je obiskovala razne osebe, ka-

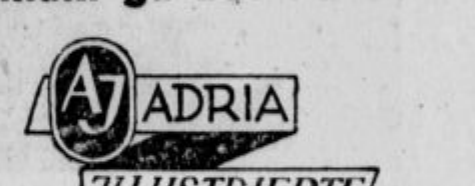
terih svojci so bili v zaporih. Tončka je znala na lep način od njih izvlačiti razna živila, obleke in denar. V drugi polovici letošnjega julija je našla štiri žetve, ki so ji izročale zavojce živil in denar, da vse to ponesi njihovim bližnjim svojem v zapore. Živila in denar pa je Osredkarjeva sama za sebe porabila. Najhuje je osleparila nekega inženirja. Ta ji je izročil velik kovčeg razne obleke, obutve in perila, da ga ponesi njegovi zaročenki Mariji v zapore. Vse stvari v kovčegu so bile vredne do 30.000 lir. Kovčega ni dobila inženirjeva zaročenka. Stvari je Osredkarjeva porabila za sebe in prodala. Zaradi zločinov obrtne prevare obloženja Antonija Osredkarjeva je bila v terek pred malim kazenskim senatom obsojena na 1 leto in 6 mesecev roko. Senatu je predsedoval s. o. s. g. Rajko Lederhas. Razprava je bila v porotni dvorani, ker sedaj popravljajo veliko dvorano št. 79.

Ukradena kolesa

Policijsko poročilo od 7. t. m. navaja, da so bila oktobra ukradena 3 moška kolesa v skupni vrednosti 16.000 lir. Najdražje, 7000 lir vredno kolo Viktorija je bilo ukradeno Franju Bregarju v Pražakovi ulici.

Imam ga že! Pa ti?

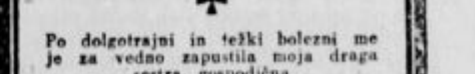
DANES NOVI

Raznašalke

za okraj

Moste, Rožna dolina, Bežigrad in centrum

sprejme uprava »SLOVENCA«. Prijaviti se je osebno v upravi.

Po dolgotrajni in težki bolezni me je za vedno zapustila moja draga sestra, gospodinja

Arhar Marija

upokojenka tobačne tovarne

Pogreb drage pokojnice bo v četrtek, dne 12. t. m. ob treh popoldne v Zal. kapeli sv. Marije, k Sv. Križu.

Ljubljana, dne 10. oktobra 1944.

Globoko žalujejo: Katarina Arhar, sestra in ostalo sorodstvo.

Vsem sorodnikom, prijateljem in znancem naznanjamo žalostno vest, da je v četrtek 5. oktobra naš dragi, iskreno ljubljani

Branko Virant

daroval svoje mlado življenje v borbi za Boga in domovino. Pogreb dragega pokojnika je bil v petek 6. oktobra.

Devica Marija v Polju, dne 11. oktobra 1944.

Globoko žalujejo: Jože, oče; Františka, mama; Zdenka, sestra in ostalo sorodstvo.

Glasba

VOLINO kupim. Ponudbe na upravo »Slov.« pod št. 9052. (k)

RADIOAPARATE in HARMONIKE stalno kupuje ali sprejme v komisijko prodajo tvrdka EVEREST. Prešernova 44. (k)

Sport

NEDELJO: KAC - RAPID : HERMES

Pred tremi tedni je gostoval Hermesa v nogometno moštvo v Celovcu proti KAC-Rapidu ter je dosegel po lepi igri, lezu napetih momentov, lep uspeh. Kljub temu v obliki 1:3 je koroško časopisje objavilo ljubljanske nogometaše ter je izločilo željo, videti ljubljanske zastopnike nogometa še večkrat pri delu.

V nedeljo pride KAC-Rapid v Ljubljano. Hermosi so se za to srečanje dobro pripravili. Da bodo čim boljše reprezentirali ljubljanski nogomet, so si izposodili od ljubljane najboljše moči, s katerimi bodo pojačali svoje moštvo. Hermosanska obramba, ki slovi kot najjagornejša, bo ostala, kakršna je bila Krilsko vrsto bo dala Ljubljana, kakor tudi napadalca. Smoleja in Huelarja, ki bosta mnogo prispevala, da bo napad prodornejši in udarnejši.

Tekma bo na igrišču in to ob vsakem vremenu. V predtekmi bosta nastopili mladinski moštvi Mladike in Hermesa v tekmovalni na 25 žog, ki jih je poklonila tvrdka Margenthaler.

Glavna tekma prične ob 15.30, predtekma ob 14.15. Točno postavo Hermosa, kakor tudi gostov, bomo objavili v prihodnjih

številkih. Pripravljeni smo, da bo obitstvo prisostvovalo izvrstnemu srečanju ter videlo lep nogomet.

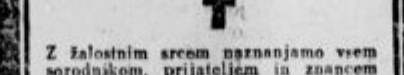
Iz medklubskega turnirskega odbora. V nedeljo, dne 13. t. m., so na sporedu samo mladinske tekme in sicer po temle vrstnem redu:

- ob 9.30 Istok : Zabjak;
- ob 10.30 Ljubljana : Korotan;
- ob 14.15 Mladika : Hermes.

Vse tekme so določene za igrišče Hermosa.

IZ ZBOJA NOGOMETNIH SODNIKOV

Za nedeljo, 15. t. m. delegiram naslednje gg. sodnike: 9.30 igrišče Hermosa: Istok - Zabjak mladine, g. Dorbec, 10.30 igrišče Hermosa: Ljubljana - Korotan mladine, g. Makovec, 14.15 igrišče Hermosa: Hermes - Mladika mladine, g. Dolinar, 15.30 igrišče Hermosa: Hermes - KAC-Rapid, g. Makovec, stranska sodnika: gg. Dolinar in Safošnik. - Poverjenik.

Z žalostnim srcem naznanjamo vsem sorodnikom, prijateljem in znancem žalostno vest, da je odšla danes k Vsemogočnemu naka nadvse ljubljana soproga, zlata mama, stara mama in teta, gospa

Helena Zalar

roj. Potočnik

žena pekarskega mojstra

Pogreb ravnice bo v petek 13. t. m. ob treh popoldne v Zal. kapelici sv. Andreja, na pokopališču k Sestemu Križu.

Ljubljana, 11. oktobra 1944.

ZALUJOČI OSTALI.

Zahvala

Za premnoge dokaze iskrenega sočustvovanja ob izrubi našega ljubljanske soproga, dobrega očeta, deda, pradedca, strica, svaka in tasta, gospoda

dr. Pretner Matej-a

odvetnika

se tem potom najtopleje zahvaljujemo. Posebno se zahvaljujemo gg. zastopnikom odvetniške zbornice, »družstva« Pravniki, gg. stanovskim tovarišem, darovalcem cvetja, ter vsem prijateljem in znancem, ki so pokojnega spremili na njegovi poslednji poti.

Ljubljana, dne 11. oktobra 1944.

ZALUJOČI OSTALI

TEL. KINO »MATICA« 22-41

Priljubljeni Paul Javor, tarmantina Erast Simor in lepa Klari Tolay v romanci »VIZINA NA JEZERU«

Predstave ob 19 in 19!

TEL. KINO »UNION« 22-21

Ljubljanski roman mladega dekleta »NJEN PRVI DOŽIVLJAJ«

Ilse Werner, Johannes Riemann, Volker v Collande.

Predstave ob 19 in 19.15.

TEL. KINO »SLOGA« 22-28

Krasna komedija po Schnelzer-Förstlovem romanu »Poletna opojnost«

»ZAKAJ LAŽE ELIZABETA?«

Carola Höhn, Paul Richter.

Predstave ob 19 in 19!

Zahvala

Ob težkem udarcu, ki nas je zadela s smrtjo našega ljubega moža, očeta, brata, strica in svaka, gospoda

FRANCA KOŠIR-ja

poselnika in domobranca

izrekamo najiskrenejšo zahvalo vsem, ki so njemu in nam v tej težki uri pomagali in stali ob strani in mu poklonili vncev, ga spremili na njegovi zadnji poti. Prav posebno zahvala pa tovarišem domobrancem in obmejnim organom za častno sprejeto, ter ž. g. župniku Dovčen za prelepe tolažilne in posolilne besede ob odprtem grobu.

Strazišče, Ceni vrh, Stofice, dne 2. oktobra 1944.

Zalujoci: Lucija, žena; Marko, sin; Marija, hčerka; Pavel, Anton, Valentin, Jozef, Martin in Barbara, bratje in sestra ter ostalo sorodstvo

GUNNAR GUNNARSSON: NA BREGU ŽIVLJENJA

Roman 32

»Toda — kaj sem že hotel reči, ko me je ta pijandura prekinil — od tega ne bom sit! Od take vrste hvaležnosti ni noben človek sit!«

Begal je še dalje po sobi gor in dol. Le zdaj pa zdaj je obstal pred Finnurjem in je zabrusil vanj svoje nepremišljene obdolžitve:

»Prejle ste govorili o prepričanju! — O vestil! — Oh! Oh! lepo vam prošim — lepa vest! Lepo prepričanje! Prekrasno...! Kadar gre za to, da z denarjem trgovske družbe uganjate sleparije, pustite, da vam vest mirno spaval! Če pa je govor o tem, da bi morali tudi vi kaj storiti, takrat se pa vest pojavil! Pa še roko v roki z vašim prepričanjem!«

Finnur se je dvignil. Ves je prebledel, pa je le mirno povedal:

»Če imate namen na ta način nadaljevati, boste že dovolili, da se odstranim.«

»Nacin...! Ali mi boste nemale vi predpisovali na kakšen način naj govorim v svoji hiši. Vi —!«

Moral je prenehati, saj ga je njegov

imeti, in ves je pobledele, le krog oči je imel rdeče kolobarje.

Nato se je okrenil k Finnurju, ki je bil obstal pri vratih:

»Menda se spominjate, kakšen je vaš obračun s trgovsko družbo? Glas bi mu moral biti posloven, vendar se mu je še tako tresel, da so mu besede tako rekoč skakale iz ust.

Finnur se mu je približal.

»Seveda se; trgovski družbi dolgujem približno deset tisoč kron,« je odvrnil, ne da bi pomislil.

»V redu,« Faktor je odložil list, ki ga je bil držal v roki.

»Koliko mislite jeseni odplačati?«

»Največ, kar morem obljubiti, je dva tisoč kron,« je Finnur mirno odvrnil.

Faktor se je usedel v naslanjač in se naslonil nazaj.

»Premalo,« je odvrnil. Zdaj si je bil prilastil popoln mir nad seboj.

Nato je za čas molčal, preden je spet začel — in je pogledal kvišku, da bi opazoval učinek svojih besed:

»Vztrajati moramo pri odplačilu vse vsote.«

Finnur se je mirno usedel, imel je še zmeraj klobov v roki, vendar ni koj odgovoril.

»Ali vam to povzroča neprilike?« je vprašal faktor malce porogljivo, ko je občinski predstojnik molčal.

»To vam lahko priznam,« je odgovoril Finnur z nasmehom, »prav mi to

brez dvoma ni prišlo. A saj se ne da zoper to nič reči.«

»Prav nič ne. Ali hočete napovedati bankrot?«

»Ne,« je odvrnil Finnur in se sročal z njegovim pogledom. »Nikdar mi ne bi kaj takega prišlo na mar.«

»Potem smo prisiljeni, da to mi storimo,« Finnur se je samo nasmehnil.

»Tega ne boste storili,« Faktor je za hip pomolčal, nato je nadaljeval: »Ali imate namen plačati?«

»Imam.«

Faktor se je nehote oprjel stolovega naslonila:

»Kako pa,« je osuplo vprašal čeprav se je trudil, da bi bil videti hladnokrvnen.

»To vas prav za prav nič ne briga. Če ne bo šlo drugače, bi vse skupaj prodal na javni dražbi.«

Faktor se je pomirjeno naslonil nazaj.

»Ali menite da je posestvo z vsem, kar spada zraven, z živino in inventarjem več vredno kot deset tisoč?«

»Že mogoče,« je odvrnil Finnur, ne da bi se dal motiti. »In brez dvoma bo še več vredno — in nobene pravice nimate, da bi trdili obratno. Torej me ne morete prisiliti k bankrotu.«

»Saj mi tudi ni do tega,« je odvrnil faktor s prisljono prijazen glas. »Da le trgovska družba pride do svojega kritja, pa sem zadovoljen — kako, je

vseeno. A trajno le ne moremo utrpeti takih velikih vsot.«

»Potem mi ne bi bili smeli dajati takih visokih posojil,« je Finnur malce ostro pripomnil.

Faktor se je nasmehnil, rekoč:

»Je to očitek? Saj ste sami prosili zanj!«

»Res je,« je hladno odvrnil Finnur. »A s tem je najin razgovor prav za prav pri kraju.«

Dvignil se je.

»Ne se — počakajte še malo!« Faktor se je sklonil in vzel z mize list, ki ga je obdržal v roki. »Predlagal bi vam prijateljski sporazum.«

Finnur se je zbadljivo nasmehnil:

»No, dajte, da vidim. Ali je tole?« In je iztegnil roko.

A faktor mu lista ni koj izročil. Rekel je: »To je le načrt, ki ga lahko še premislite. Če se ne bi mogli kaj odločiti...«

Dal mu je list. Večrilo se je že. Vstal je in prižgal svetilko.

Finnur je počakal, da je zagorela luč, potem je listino skrbno prebral. Za čas je še posedel in preudarjal, nato je spet pogledal v papir in ga vrnil.

»Ali imate kaj proti temu, če bi posestvo takoj prevzeli?«

»Takoj? Kako to mislite; takoj?« Faktorjev obraz se je razjasnil.

»V osmih, štirinajstih dneh.«

»V redu,« je odvrnil faktor po kratkem premisleku.

Ob stoletnici »goriškega slavčka« pesnika

SIMONA GREGORČIČA

15. oktobra 1844 - 15. oktobra 1944

SLOVENE

12. oktobra 1944

41. ČETRTKOVA STRAN

Gvido Birolia: Simon Gregorčič
(Iz ilustrirane izdaje Oljki, 1944)

Ko smo lani v slovenskem koledarju naznanjali stoletnico rojstva velikega gorškega pesnika Simona Gregorčiča, smo zapisali, da stopamo v leto 1944 kot v »Gregorčičevo spominsko leto«. In res je kmalu nato radio postaja v Trstu začela svoje slovenske prosvetne ure v imenu pevca Simona Gregorčiča ter tako odprla tudi na Primorskem »Gregorčičevo leto«, ki naj bi rodilo vrsto proslav po novo prebujeni Gorici, vse od Trsta do Gorice, do Tolmaja in Kobarida, prav tja do prijaznega grička nad Sočo do sv. Lovrenca, kjer že skoraj štirideset let spi srce največjega slovenskega prepovedilkega pesnika, ključ do s svojega nagrobniškega rojakom: »Naš čolnič otmimo!« Največji poudarek pa naj bi bil dan nedelji 15. t. m., ko bo preteklo sto let, odkar se je pesnik v Vrsnem pod Krmom rodil! Toda slovenski narod se ne bo mogel zbrati ne ob njegovi rojstni hiši, ne na njegovem grobu, da bi počastil »kmečko hišo«, ki nam ga je l. 1844. dala, in pobožno rušo, ki nam ga hrani od leta 1906, ko ga je pospremil »nazaj v planinski raj« ves narod od Gorice do Kobarida, kjer so ga čakali z bakljami in svečami, pospremil ga, kakor še nikdar slovenskega pesnika. Zdaj ob stoletnici bi ga rad prav s tako ljubeznijo obiskal v njegovem »planinskem raju«, pa mu ni mogoče: zato pa se duhovno zbira v njegovem spominu in se želi tudi v razmerah, v kakršnih je ta hip, dostojno prigrasiti k njegovim dedičem.

Verujemo, da ni samo nova ilustrirana izdaja njegove največje pesnitve »Oljki« izpod Birollovega peresa in v založbi »Zimske pomoči« kot osrednje letošnje slovenske knjižne založbe, izraz te poklonitve pesnikovega duha, temveč da se pripravljajo še več izborov njegovih del, pa tudi akademij v Ljubljani in drugod, ki naj v tem letu svetovno zmene in domačega sovraštva oživljajo znova srce, ki je tako strašno trpelo ob pojemanju velikih nebeskih vzorov: ljubezni, čednosti, nedolžnosti in preprostosti, in ki je hrepelo ves ta svet samo odkleti od blodenj in zmot, od krivic in napuha, zavisti in zlobe. Toda tudi to »Gregorčičevo leto« še ni prineslo odklone ne naši zemlji ne v ljubezni zedinjenemu narodu, kajti prav ob stoletnici so njegovo čisto ime dali na bojne brigadne prapore tisti, ki razglašajo kot geslo: »požig, umor in rop«, in s tem bijejo v obraz pesniku, ki je pel:

Odprl srce, odprl rok
otiraj bratovske solze,
sirotam olajšaj gorje!
Ljubezen sveta v srcu —
je nebeski dar!

Ljubezen! To je bilo gibalo Gregorčičevega rahlega in bolnega srca, ne pa sovraštvo, ki vrši ob njegovi stoletnici nad njegovim rojstnim domom in njegovim grobom. Pesnik Silvija Sardenko je v našem listu ob pesnikovi smrti 1. dec. 1906, zajel smisel njegove poezije v stavke: »Te strune so bile njegove: gorke ljubezen do lepe domovine, še gorkejša ljubezen do plemenitih vzorov in najgorkejša ljubezen do zora vseh vzorov, do Boga!«

Kot sončni žarki so uzori
iz večne luči so rojeni!
Zato pa sveti vsak uzor
nam gor, kjer je njegov izvor!

mu potrjuje Gregorčič, prav tako pesnik duhovnik, a pesnik trpin, kakor se je imenoval sam, in ki je trpel največ prav zaradi tega, ker je videl svet tako — brez vsakih vzorov:

»na grobe vzorov, sanc in nad
solze mi zdaj teko.«

Kajti pesnik Gregorčič nikakor ni bil samo brezstrastni pevec vzorov, domovinskih in božanskih, temveč pevec — živega torišča življenjskih razglasov v srcu človekovem, v lastnem srcu duhovnika, ki naj mu »daritev bo življenje celot, ki naj »odločno odpove se svoji sreči, a »gorče išče drugim jo doseči.« Gregorčič se je te svoje daritve narodu in Bogu zavedal in se mnogo boril za to, da bi nasprotna egoistična naravna nagnjenja v sebi zatiral, čeprav je zato trpel pod svojim črnim plaščem: toda ostal je zvest svojim vzorom, zatrl je v sebi srce, da je mogel postati pevec nadosebnih vzorov, zli se je ves z bolestjo, z življenjem naroda in njegovimi težnjami ter mu postal najboljši učitelj, glasnik in vzgojitelj, slavnostni govornik, pesniški duhovnik in kmet-poet: zato mu je narod tudi dajal ljubezni kot nobenemu drugemu pesniku

dozda ter ga priznal za svojega »ljubljenca«, četudi je bil kamenjan po nekem usodnem nesporazumu, ki ga je sprožil tedaj naš list prav imenu — istih vzorov. Ah, tudi Gregorčič je čutil tisto veliko nasprotje med načelom in življenjem, med strastjo in voljo, tisti boj ko »mu je med dvomi, zmotami viseti«, ko »neče svet srca umeti, ti ne moreš pa svetla« — ter zato trpi srce kot »sirota osamelca«, toda nikdar brez trdne vere, da

tvoj dom ni tu na sveti,
ti tam gori si doma.

Takšna »sirota osamelca« je bilo Gregorčičovo srce, ki je v prvih kaplanskih kobariških letih zapelo toliko toplih ljubezenskih pesmi, ki so danes že last vsa naroda (Njega ni, izgubljeni cvet itd.) in ki izražajo samo občutje drugih oseb, so neke vrste deklishe pesmi, kakor sta jih pozneje podobno podoživljala tako Sardenko kot Meško; nežna čustva, ki so postajala vedno bolj subjektivni izraz lastnega srčnega vznemirjenja ob Dragojli Milekovi (Ne zveni mi, Planinska roža

srečo, da mu tone sonce za večno. V tak svet je pesnik zajel kot ujeti ptiček, ki zdaj v bednih pesmih toži... s strtimi peroti... In prav ta pesimizem, ki je bil gotovo v neki meri vplivan od Stritarja in njegovega panteističnega svetožalja filozofskega izvora, je zato naletel pri filozofu Mahničju na obsodbo, dasi je danes že dr. Grafenauer prepričujoče dognal, da je v osnovi drugačen: je pesimizem zaradi ugasnitve vzorov, ki jih svet ne umeje več, ter je zato v bistvu krščanski pesimizem, ki bi želel, da se svet povrne zopet nazaj »v prvotnost«, v družbo krščanskih čednosti, da bi človek lahko doživel zopet »svoj raj«. Zato ne zanikuje življenjskega smisla, temveč ga vidi — romantično ožarjenega — v svoji lepi nedolžni mladosti, v brezskrbni, od pokvarjenega sveta ne dotaknjeni planinski idili; iz tega izvira njegovo veliko hrenenje po planinskem raju, po vselem pastirju in se zgošča v klic: »Nazaj v planinski raj!« Tako ima tudi njegov pesimizem za osnovo krščansko ljubezen do vseh, do čednosti življenja, do vzpostavljive vlade srca v svetu... Ker tega ni,

trpin. Njegova osebna srčna bol se mu je spremenila v bol vsega naroda, ki jo je pa on občutil pesniško polno v svojem srcu. Ta ljubezen do naroda mu je namoestila njegovo osebno ljubezen, kajti zaobljubil se je, da bo »le eni zvest ostal: ljuba moja je Slovenja, jaz pa slave zvest sem sin!«

Ljubezen moja ti edina,
ti moja skrb in bolečina!

Njej je pel žalostinke, kot materi vdovi zapuščen, ob njej pel vojaške pesmi, ki vodijo »za dom med bojni gromi!« Prvi in zadnji glasovi naj mu bodo:

Bog čuvaj domovino mojo!

Njej bi rad pripeljal sonca žar, ovenčal ji glavo s slavo, njenim sinovom troši svoje pesmi kot svojo srčno kri, njej kliče svetlo zvezdo in jo vodi k zedinjenju. Nje, le nje noče pepeliti za smrt, temveč za življenje in vstajenje, kakor je pokazal v resnično čudoviti pesmi »V pepelnici noči«, ki spada prav gotovo med največje bisere slovenskega pesništva.

ter je zato ta njegova pesem včasih manj poezija kakor vzpodbudno verzificiranje, kar se kaže posebno v njegovih poznejših prigodnicah in političnih glosah. Ta metoda ga je vodila v izrazite deklamativke, ki so vžigale in vžigajo še naše rodove, »da za rod in dom plantec nam srca ob njegovi besedi. Zapisal se je globoko v spomin vsega naroda in postal njegova last, kajti: ni slovenskega pesnika, ki bi postal delež najširših plasti, taki meri kokor Gregorčič. Mohorska izdaja njegovih pesmi je našla pot v slovensko slovensko kočo; njegova pesem je postal zvesta spremljevalka slehernega slovenskega učenca od osnovne šole do najvišjih, tako da nam vsi prav ta mladostna priučenost že ne da več doživeti lepote v nji.

Danes ob stoletnici je marsikaj že odpalo iz njegovega življenjskega opusa, marsikaj se je prežvečelo, veliko je samo enodnevne in nima pesniške cene, nasprotno pa se je utrdila cena tistega, kar je večnostnega v njem in prav njegovega, tisto prav pristno Gregorčičevsko mehko doživljanje osebne tragedije in nadošne narodne usodnosti, ki je dalo nekaj biserov slovenske poezije, shranjenih za vedno v naši »zlati knjigi«. Če ni Gregorčič v celoti pesnik, ki bi stal ob Prešernu kot slovenski reprezentant na svetovni pesniški areni, je pa vendar pesnik po »božji volji« tipično slovenskega okolja, naš največji ljudski narodni pesnik in tipični slovenski pesnik — duhovnik, preko katerega je šla tradicija naravnosti v Medveda, Meška, Sardenko in v Preglja. Je največji pesnik liriki naših sedemdesetih in osemdesetih let prejšnjega stoletja, našega idealističnega realizma, če ga postavimo ob svetovni tok. Zato je razumljivo, da je naša Moderna, ki je vzšla iz drugega duha, šla preko njega, toda tudi ta mu je s Cankarjem dala priznanje in pečat pravega pesnika. Če mu ga danes ob stoletnici jemlje Podbevšek, ki ga ni našel za vrednega, da bi ga vsaj z eno pesmijo uvrstil v svojo antologijo, mu je storil dvakrat krivico: ni mu pravičen literarno zgodovinski sodbi, še manj pa v sodobnem kritičnem okusu, kajti prav čas ob njegovi stoletnici je v marsičem bolj sprejemljiv za njegovo pesem, kot pa je bil čas ob njegovi smrti. Danes ni živa samo njegova osebna lirika, tista, ki je ni sprejel v svoje zbirke, temveč tudi njegova narodna, domoljubna pesem, ki dobiva živ stik s sodobnostjo; pa tudi njegov umetniški slog se bliža slogu današnjih pesnikov. Gregorčič je izpolnil svojo dobo in dal svojemu času, katerega izraz je bil, tudi pesniško vsebino, ki je precejšnji meri živi še danes. Kot gorški pevec pa je postal za nas celo simbol trpeče duše njegove rojstne pokrajine, »dežele rajsko mile«, ki je z njim dobila svojega največjega pesnika.

Zato nam današnja stoletnica obravnava v smer njegovega groba, v njegovo »planinski kraj«, v njegovo Obsočje, njegov griček pri Sv. Lovrenci, kjer počiva mrtvo srce tega »gorškega slavčka«, ki pa vendar ni mrtvo, temveč nam dane kliče iz groba še jasneje in glasneje svojo oporoko, ki naj današnji dan doni njegov spomin po vsej naši širni domovini od mesta do vasi prav kot geslo sodobnosti:

Brodarjem pomoči nesimo!
Naš čolnič pogube otmimo!

»Slovenec« pa, ki je v letu 1882. n. žel v najboljši veri problematiko njegovega nenavadnega osebnega pesimizma nega razpoloženja, katerega je videl v sodil sam v luči tedaj modernega in nevarnega ter nevezgajnega nekrščanskega schopenhauerškega svetoblika, je svojo sodbo že popravil z zgoraj citirani Sardenkovim člankom, ki je Gregorčiča dvignil naravnost za pesnika a mahnučevskih vzorov; par dni nato (6. dec.) p mu je dal tudi človeško zadostitev, ko je Baloh zapisal, da je z njim umr »najboljše, najplemenitejše srce, kar je kdaj rodila slovenska mati!«

GREGORČIČ:

NAŠ ČOLNIČ OTMIMO
(Odlomek)

Pri morji pastir nekdani stoji,
ob morji neviht razsaja,
mal čolnič odnaša od kraja —
kdo ve, kdo ve, kaj z njim se zgodi!
Valove se dviga, hrumljivi viharji;
a vstavlja krepko se vrli veslarji;
da zmogli viharjev naval bi prečeti,
da čoln bi privedli do varnih obal,
da čoln bi pripeli do trdnih skal, —
daj Bog, da se to jim posreči!...
Ta mali, a krepko boreči se brod,
naš mili je dom, v njem vrli naš rožanjanj vanj silno se morje tujine,
požreti ga v svoje želi globočine.

Bog, čuvaj ta brod,
Bog, čuvaj naš rod!

Brodarji upirajo jezni se vodi:
a on, ki stoji kot gledalec na prod,
mar čoln bo prepustil pogubni osodi —

Mar mož se bo vstrašil penečih valov
mar gledal brezumno bo s trdnih bregov —
da v morji sovražnem tujine
ta čolnič izgine,
ta čolnič, ki narodič nosi njegov?
Nikdar in nikdar!
Jaz vržem se v morje, naj tuli vihar
za mano, za mano, kedor je plavar!

Brodarjem pomoči nesimo,
naš čolnič pogube otmimo!

Simonu Gregorčiču

OB STOLETNICI ROJSTVA

Praznik našega pevca, bratje, slavimo —
v praznik stoletni, kar je nebo nam poslalo
v raju planinskem izvoljenca, ki mu je dalo
tako srce, da za ves rod je bilo,
venec spletimo ljubezni v vezilo
in tam na gričku ob Soči,
mrtvim živo šumljajoči,
se poklonimo:
Praznik Tvoj, pevec naš, danes slavimo!

Sto let, sto dolgih, dolgih let mineva,
I mel naš narod v njih ni ur veselih,
Mučenec pil je le bridkosti kelih,
O čakajoč, v okovih rob, rešitve dneva.

Na prošnje klice ni biló odmeva,
Grom iz oblakov črnih, pobesnelih
Razlegal se je po vaseh in selih
Enako, ko da k smrti nam prepeva.

Gorje z obupom je naš rod objelo:
O Bog, kaj res na veke bo trpelo
Razpetje in ne bo še konec ran?

Čarobno je tedaj v naš svet zapelo
In klicalo: »O narod, v prah teptan,
Čemu obup? Tvoj je — vstajenja dan!«

Praznik našega pevca danes slavimo,
v praznik stoletni se mu poklonimo,
bratje Slovenci,
in na gričku ob Soči pri svetem Lovrenci
združeni v slogi se mu oddolžimo:
Naš čolnič pogube otmimo!

Dr. Joža Lovrenčič

Nagrobni spomenik pri Sv. Lovrenci nad Sočo pri Ljubljnem

itd.), čustva, ki so topla, doživljata in pomenijo pesniški odgovor na vdor egoističnih, naturalističnih teženj v srce, ki »ne sme živeti zase«. Gregorčič jih je človeško obvladal (kljub Tumovi nasprotni trditvi) kot je priznal pozneje:

Kropiti te ne smem...
srčno sem ljubil te...
a razodel se nisem
ni tebi, o dekle...

Pesniško pa je to čustvo bilo vedro v mejah osebnih žalosti, ker se mu ne more in ne sme predati (V krčmi, Ti meni svetlo sonce, Bolniki, Narave svatba...) ter poustvarja pravo resnično človeško občutje, izraženo s prvotno močjo pesniškega doživljanja, kakor ga lahko občuti še tako zgleden duhovnik, ki ga pa vedno ne izraža. In prav te pesmi so še danes žive, tople, priske ter pričajo, da bi bil Gregorčič morda resnično boljši pesnik, ko bi se predal svojemu »sarcu«; toda — bil je duhovnik in je poslušal svojo »glavo« ter rešil svojo stanovsko čast in Bogu dano besedo. Teh pesmi ni priobčeval pod svojim imenom in jih tudi ni sam uvrstil v svoje pesniške zbirke. Toda ostala je v njem neka osnovna očiščenost, melanholija, ki ima vzrok prav tako v njegovi duši, kakor tudi — telesu, saj je znano, da so bolniki, ki so bolni na srcu, nagnjeni k melanholiji. In Gregorčič je bil tak bolnik dolgo, dolgo vrsto let, ter je bila prav srčna napaka kriva, da je že l. 1881 prošil za upokoje, pa pozneje še večkrat ter je šel razmeroma mlad v stalni pokoj (1899). Tudi je zaradi nje težko hodil, bil je živčno uničen, ter je zato dobil od papeža dovoljenje za domač oltarček, ki ga je imel še v Gradišču, pa pozneje v Gorici, kamor se je preselil l. 1902 in kjer je leto tik pred smrtjo prevajal Joba ter se v zadnjem pismu nadškofu Sedeju pred smrtjo dne 14. nov 1906 podpisal Job-trpin.

Job-trpin! Kakor mu je bilo srce »osamelca sirota«, ki ji ni mogel umeti svet, tako tudi pesnik ni umel sveta: ves svet se mu je kazal v temni luči kot svet, ki nima sočutja s trpečem, ki je zaklet v zlobo in laž, krivice in v mrak, zginele so vse naše mladosti, svet trpinov ne umeje, ob njem spoznava, da ni rojen za

zato si je nadel še mlad »črni plašč«, zato čuti, da mora trpeti za vse, zato prosi Boga, naj ne ustvari — človeka nikar! Človeka, ki bi bil kot on: trpin, toda kot Job, ki vidi in čuti vso to bol pa ne preklinja Boga, ne toži nad njim in njegovo krutostjo, temveč vedno in povsod dobi besede, da temu ubogemu človeku kaže pot navzgor, k vzorom, k Luči večni!

In taka je njegova filozofska pesem, ki je vedno osebna, njegova topla vpisnitev vzorov, njegove meditacije in aforizmi, prigodnice in življenjska navodila. Tako navaja človeka na družabno človekoljubje:

gorje mu, ki v nesreči biva sam!
A srečen ni, kdor srečo vživa sam!

Takšna je njegova novomariška »Daritev« ali »Kupa življenja«, naravnost retorično polna poslanica prvemu koraku v javnost, ki jo daje pod geslom »Življenje ni praznike«:

Dolžan ni samo, kar velewa mu stan,
kar more, to mož je storiti dolžan!
To ni več življenjski pesimizem, to je že badritev za življenjsko pot, propovedovanje življenjskega altruizma, ljubezni do bližnjega, pa tudi do sebe, ker ga uče premagovati strasti, egoistične težje. »Pri jezcu, »Svetišče« so prispodobe človeških src, da ne padejo v duhovno smrt. Je pa to že pesem o vzorih, porojena — vendar iz glave, čeprav nikdar brez srca, zato precej didaktična, retorična, toda še vedno z veliko vnesenostjo in poletom govorniškega zanosa. In v tej zvrsti vzgojne filozofske pesmi je našel najlepši izraz v svoji v tem letu tako popularizirani odi »Oljki«, kjer je opel vse simbole in predpodebe miru od najstarejših dob človeške zgodovine do trenutka, ko mu bo srce zastalo v zadnjem večnem miru. Tako je pravi pesimizem osnovnega srčnega občutja premagal ter postal pevec

ljubezni neizmerne, ki polno vnema mu

Ta ljubezen pa se je pokazala najbolj v — ljubezni do naroda. Prve Gregorčičeve pesmi so bile »skrice domorodno« in zadnja njegova je bila Poslanica Jeremiji — preroku, ki mu jo poje kot narod

Gregorčič je pesnik slovenskega naroda kot pesnik njegove narodne prebujbe, kot pesnik notranjega zedinjenja, ideala njegove dobe. Ta doba je našla v njem svojega glasnika in on je ostal predstavnik dobe koncem stoletja ter tako resnični »pesnik v sredini«. Pesnik narodne boli ob zapostavljenosti v vrsti drugih narodov, pesnik bodočega vstajenja, pesnik slovenstva in slovanstva, dveh gibal čitalniške dobe, ki jo je Gregorčič soustvarjal. Tam na skrajni meji slovenskega narodnega življa je občutil preroško vizijo bodočega narodnostnega spopada v himni »Soči« potem, ko je že zapel žalostinsko grobovom na »potujeni zemlji«. Toda on:

ne bo gledal brezumno s trdih bregov
da v morju sovražnem tujine
ta čolnič izgine!

Kar je pozneje ustvarjal, ne mislim tu njegovih epičnih pesmi — je bilo vse več ali manj samo delo »glave«: prigodnice, govorniške poslanice, didaktične pesmi, vpenjeni pripovedni sestavki, kar velja tudi za njegove predsmrtne pesmi. V njih ni bilo več srčnega ognja, bil je samo še — vzor, samo še duhovniška volja, ne več umetniški žar. Pač pa je zopet našel svojo moč — v prevodih iz svetega pisma, tako v Jobu, kakor v Jeremijevih žalostinkah, o katerih bi želeli, da bi v celoti izšle še za letošnje stoletnico, ali v psalmih, ki še prav tako čakajo izdaje, kakor tudi njegovo celotno Zbrano delo, ki bi nam šele pokazalo v vsej polnosti podobo »gorškega slavčka«, pesnika in človeka Simona Gregorčiča.

Nisem navajal podrobneje življenjepisa pesnikovega, ker ga vsi poznamo in je življenje povprečnega slovenskega duhovnika, le da je trpel na bolehnosti svojega srca. Nakazal sem samo, kakšno občutje je napolnjevalo to pevsko srce, ki je bilo mehko in krhko in dovzetno za vse trpeče in bolno, kajti samo je trpelo v osebni in narodni boli. Toda iz te melanholije se je znal dvigniti v nadosebnost, v pravi krščanski idealizem, v naravnost tipično duhovsko vzgojnost in podučnost,